

Yılın

5

MİLYON LİRALIK
BÜYÜK ÇEKİLİŞİNDE

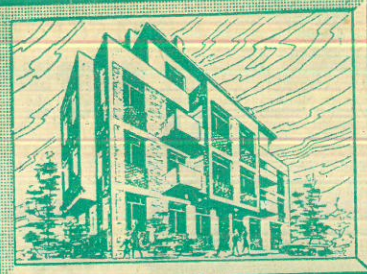
Erenköyde

KALORİFERLİ

37

apartman dairesi

T. C. ZİRAAT BANKASI

4 ADET 100.000 LIRA
5 ADET 50.000 LIRA
10 ADET 25.000 LIRA
50 ADET 5.000 LIRA

AYRICA
25000 Talimname de Cegmli
zengin para ikramiyeleri

(Basın: 2675 — A. 1349 — 37)

1964
YILINDA

2.150.000 LİRALIK

İKRAMİYELER

AKBANK

- Lüks apartman daireleri
- Yurdun dilediğiniz yerinde mesken parası
- Hisse senedi ve Devlet tahvili
- Çeşitli ve zengin para ikramiyeleri

264

(Folklor: 38)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

NISAN 1964

İÇİNDEKİLER :

- Bir Açık Oturum Münasebetiyle*
Tire'de Dokumacılık ve Nalıncılık
Bir Derleme: Mecitözü (Çorum) Bilmeceleri
Bir Şairi: Yozgatlı Hüzmî
Gölpazarı'nda Yiyecekler
Bir Destan: Pilevne ve Gazi Osman Paşa
Narmanlı Sümmanî ve Kağızmanlı Sezai
Avşar Ağıtları
Bir Kitap: Daha Daha Nelerim Var..
Gezi Notları: Hersek'in Merkezi Mostar'da.
Kıbrıs, Magosa ve Namık Kemal
Kolay'dan İleç, Tekerleme, Mâniler
İstanbul Folkloru: Hacı Tehniyeleri
Bir İnceleme: Kıbrıs'ta Türkler
Zan Uşaklı Bir Hikâye
Kırşehir Masalları 4: Cimri
Bir Masal: Tembел Çocuk ile Padişah Kızı
- Sadi Yaver ATAMAN
Gündüz ARTAN
Şükrü ELÇİN
Nizami NEFESLİ
Muzaffer BATUR
Osman SAYGI
Nejat BİRDOĞAN
Orhan AYDEMİR
Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL
İhsan HİNÇER
Mehmet ÖNDER
Mahmut KADİROĞLU
Münevver ALP
Kerim YUND
Haydar CENGİZ
Veysel ARSEVEN
Faik AKÇİN
- BİZE GELEN KİTAPLAR — AYIN OLAYLARI

SAYI: 177

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

23 Mart 1966

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ: İHSAN HİNÇER

100 de 100 SAF

No: 177

NİSAN 1964

YIL: 15 - CİLT: 8

BİR AÇIK OTURUM MÜNASEBETİLE

Yazan: Sadi Yaver ATAMAN

(Faal: 1983)

İTTİHADI MİLLİ
TÜRK SİGORTA ŞİRKİ

Sermayesi ve İhtiyatı
4.000.000 T.L.

YANGIN — HAYAT
K A Z A
TRAFİK VE NAKLİYAT
SİGORTALARI
İDARE MERKEZİ:

Ünyon Han, Galata
İstanbul

Telefon: 44 48 48 6
Telgraf: TEMİNAT

P. K. 107 Galata

(Folklor:)

İstanbul Türk - Alman Kültür Merkezi, Alman Kompozitörlerinden H.J. Koellreuter'in memleketimizde bulunmasından faydalanarak bir açık oturum düzenledi.

Konu, basılı programda: "Folklorun, müzik ve öteki sanat kollarının ilerlemesindeki etki ve değeri ne olabilir" diye yazılmıştı.

Alman Profesörü, salonu dolduran seçkin bir topluluk huzurunda, bu konuya ait tartışmayı açan konuşmasında, folklorun bir tarifini yapmakla söze başlamış —yapılan tercemelerden anladığıma göre—

konu ile ilgili asıl önemli noktalar üzerinde durmayarak, özetle: "Müzikte modern sanat anlayışının tartışılmaya değer bir mesele olduğunu, insan zevkinin mütemadi değişmeler beklediğini, yenilikler aradığını, artık çok seslilikten öteye "Elektronik Sesler" e ihtiyaç duyduğunu, her kompozitörün kendi kültür düzeyine ve anlayışına göre eser verebileceğini, temsil ettiği devrin sosyal bünyesini ifade edebilecek, insan topluluklarının iç durumunu açıklayabilecek aktüel değerler taşıması gerektiğini, müzikde, düşünce ve duygu yanında, mânâ ifadenin de önemli bulunduğunu, sanatın her çeşit marifetin, insanların istidat ve zevkleri ile ölçülebileceğini" izah ederek

gönderen kısımlar dışındaki cevaplarının ne olduğu hakkında konuşmuş, "Millî müzik

ge milletlerin kendi aralarında ve özbenlikler içinde yer verilebileceğini, halbuki müziğin milletlerarası hattâ milletler üstü —bu milletler üstünün ne olabileceğini izah etmemiştir— bir sanat değeri taşıması gerektiğini ve kendisinin bu anlayış ve ölçüler içinde çalıştığını" söylemiştir.

Programın takdiminde, "açık oturum" un tartışmalı olacağı işaret edildiği ve Profesöre sualler de sorulabileceği bildirilmiş olduğu için, ilk sözü alarak profesöre şunları sordum:

1 — Türk Halk Müziğini dinlemiş ve incelemek fırsatını bulmuşlar mıdır? Eğer dinlemişlerse, intibaları nedir? Türk Halk Müziğinde ve hele çalgılarında dikkatlerini çekecek —bilhassa modal ve tonal yapısına ait— bir özellik bulmuşlar mıdır?

2 — Milletlere kimlik ve kişilik verebilecek, millî sanatın yaratılmasında halk kaynaklarından faydalanmanın lüzumuna kani midirler? Bu faydalanma yolları nedir?

3 — Başka milletler, özellikle Profesörün mensup bulunduğu Alman Milleti, yenileşme kaynakları arasında "Modern Sanata gidişte" folklorlardan faydalanmışlar mıdır ve nasıl faydalanmışlardır?

Bu soruların, Profesörün şahsını ilgilendiren kısımlar dışındaki cevaplarının ne olduğu hakkında konuşmuş, "Millî müzik halde, maksadım sırf açık oturumun esas

Yeni yıl size şans ve servet getirecek

FEZA REKLAM

1964 yılında
6
APARTMAN DAİRESİ
Ayrıca çeşitli Para-ikramiyeleri
CEM'AN
750 000 TL.
45 000 000 TL. sermaye 32 şube

Vadeli her 50,
vadesiz her 100 liraya
ayrı bir kur'a numarası.

ANADOLU BANKASI

(Feza Reklâm' 19 — 39)

TÜRK FOLKLOR (HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR

konusu üzerine dikkati çekmek ve bu toplantının ruhunu teşkil eden konu ile ilgili olarak, bizim gibi musikilerini henüz dünyaya tanıtacak ve değerlendirecek çalışmalarını gerçekleştirememiş olan milletlere sözü sonradan getirmek üzere, Batı Dünyasının, Modern Müzik Sanatında mütemadi bir gelişme ile değişmeler geçirerek, ileri sanat üstünlüğüne ulaşmış memleketlerin, halk kaynaklarından faydalanmada tuttukları yolu —bilhassa Almanya gibi müziğin beşiği olan, Wagner, Grieg, Göte gibi, ileri sanatta halk kaynaklarından faydalanarak, millî çığırın doğmasında ve gelişmesinde önderlik yapmış büyük sanatçıların yetiştirdiği bir memleketin sanat adamından— öğrenmek, dolayısıyla sözü Türk Müziğine getirerek, çok sesli Türk müziğinin yaratılmasında, Halk Müziğimizden faydalanmanın yolları üzerinde bir tartışmaya varmak için sorduğum bu suallere, Profesör —oturumu idare eden zatın müdahalesiyle— cevabını, tartışmaya katılan sayın Prof. Dr. Bülent Tarcan'ın konuşmasından sonra vereceğini söylemiş olmasına rağmen, sayın Tarcan'ın değerli konuşmasından sonra, verdiği cevapta: "Türk Halk müziğini dinlemediği için bu hususta bir fikri olmadığını, bir kompozitör olarak kendi müziğine hükmeden özelliklerin, folklor-dan ayrı bir başka akışı bulunduğu cihetle, folklor-dan faydalanmadığını ve bu sorularını kapsayan diğer meselelere, Bülent Tarcan'ın konuşmasında temas ettiği cihetle, kendisinin bir şey ilâve etmeyeceğini, ifade etmiş oldu.

Toplantının havasından anlaşılıyor ki, açık oturumu idare eden sayın dostlar ve Haldun Taner, asıl konu ile ilgili meseleler üzerinde tartışmak istemeyen Profesör'ü fazla sıkıştırmak istemiyorlardı. Nitekim, tartışmalı olduğu evvelden belirtilen bu toplantıda, ancak bir tek sorulması gibi bir prensip kararının alınması ve konuşmaların sınırlandırılmış oluşu, ayrıca bir yabancı misafire karşı saygı duygumuz, söyleyeceklerimizi boğazımızda bırakmış, başkaca sorulan suallerin —her biri değer taşımakla beraber—, açık oturum, asıl konu ile ilgisi olmayan bir hava içinde cereyan etmiştir.

Unutmadan hemen belirtirim ki, bale sanatının yenileşme kaynaklarında, folklor-dan faydalanmakta memleketimizde —benim bildiğime göre— tek değerli sanatçısı olan Prof. Dr. Bülent Tarcan'ın bir folklor âşığı olarak da derin bir vukuf ve sezişle yaptığı konuşmaları müteaddit vesilelerle dinlemiş olduğum için, genç üstâdın bu toplantıdaki konuşmasını da ilgi ile dinledim. Sayın Tarcan'ın konuyu yerine çekmeğe çalışan değerli konuşmasına rağmen, benim Alman Profesörüne tevcih ettiğim meselelere cevap teşkil eden tarafına girilmemiş olması, bizim orada açıklamaya fırsat bulamadığımız bazı noktaları burada belirtmeğe sevk etmiş bulunmaktadır.

Batıda sanatçıların, folklor kaynaklarından ilham alarak, yerinde bir deyimle "Halktan aldıklarını halka vermek" gayretini gösterdikleri çağ, 19. yüzyıl, 20. yüzyıla bağlayan zamandan bu yanadır. (Daha evvel de bu yolda bazı denemelerin yapıldığı bilinmekte ise de, sanat tarihinde millî uyanış çağı denilen devir, daha çok 20. yüzyıldadır gelmiştir.)

Yenileşmede millî duygunun hâkim olması demek; kanaatimce, sanatta folklorla bağlantı kurulması demek olduğu için, "Büyük Sanat"ın yaratılmasında, folkloru sadece bir zevk geleneği kaynağı ve fantezi olarak düşününlerle hemfikir olmadığımızı kaydetmek isterim. Bilhassa bizde, ezgi iceliği, ritm çeşidi ve oynaklığı, kültür canlılığı, dramatik unsurları, beşeri ve üniversal değerleri ile, Halk Musikisinden faydalanmayı, bir zevk geleneğinden öteye bir toplum şuuru uyandıracak bir imanizmanın kaynağı ve mayası olarak da değerlendirmek gerçeğine inanmaktayız. Elbette ki, "Yüksek Sanat"ın yaratılmasında teknik, bilgi, deha, zevk inceliği ve üstünlüğü, kültür gibi faktörlerin sanatkarın benliğindeki tesir derecesi ile çeşitli kaynakların, bu arada folklorun bilgi şuuru yapacağı etkiler de bahis konusudur.

Hangi milletin müziği olursa olsun, o milletin kişiliğini, özelliğini, sosyal varlığını, yaşayışını, insan ve yurt severliğinin damgasını taşınması, değerlendirilmesinde başlıca sebeptir. Milletler arası sanatta da, hi, bu kritik noktaların bulunması zarur-

Halk El Sanatları:

TİRE'DE DOKUMACILIK VE NALINCILIK

Yazan: Gündüz ARTAN

25 — 30 yıl öncesine kadar 550 den fazla tezgâhla bir o kadar ailenin geçim kaynağı olan Beledî veya diğer ismiyle Veledî kumaşları dokumacılığı bugün ne yazık ki sönüp gitmektedir.

İpek ve pamuk ipliklerle dokunan, yatak, yorgan yüzü, perdelik ve divan örtüsü olarak kullanılan 60 cm. eninde, yıldız yıldız ince motiflerle süsü olan bu kumaşlar eskiden gelin çeyizleri arasında en değerli yeri tutarmış. Bugün sadece Ekinhisarı semtinde dört tezgâh çalışmaktadır.

Bu kumaşın isminin nereden geldiğini be-

ridir.

Müzik tarihi, millî çığırın, yâni halk kaynaklarından faydalanarak sanat yapmanın çeşitli yönlerdeki ustalarını ve bu sanatın 19. yüzyıldan bu yana geçirdiği safhaları ve yenilikleri anlatmaktadır. Ayrıca folklorun, sadece müzikde değil, diğer sanat dallarında da etkisini gösterdiğini ve millî şuurun, milletlerarası ölçüde de gelişmiş olduğunu görmekteyiz. Halk kaynaklarından gelen bu yenileşme ve gelişme çığırının hemen akla gelen ünlü sanatçılarından biri olan Edvard Grieg'in şu sözlere bile, yukarıda belirtmeğe çalıştığımız noktalara ışık tutan bir gerçektir. "Ben eserlerimde memleketimin halk müziğini yaşadım. Üslup ve şekil bakımından Schumann Mektebinin yarattığı Alman roman-tikleri arasında sayılırım ama, memleketimin zengin halk türkülleri hazinelerini içice tetkik ederek, bu ışıktan millî bir sanat yaratmağa çalıştım."

Bu vesile ile düşündüklerimizi kısmen belirtmeğe çalıştık. Yalnız şunu da belirtmiş olalım ki, memleketimize misafir gelen bir yabancı sanatçıya kendi müziğimizi dinletmek için bir düzen düşünülmemiştir. Bunda sayın Profesörün arzu göstermemiş oluşunu mazeret kabul edemeyiz. Birten iki ihtimal vardır. Bu bölgede belemek boyamak anlamına geldiği için Beledî, boyalı, süsü kumaş demek oluyor. İkinci ihtimal ise bu kumaş dokuyucularının pirleri olan Vele-

dî'den galat Beledî olmasıdır ki her iki ihtimal de akla yatkındır.

Bu ata yâdigârı el sanatını, bizzat çarşarak yaşatmaya ve canlandırmaya gayret sarfeden Mehmet ve Muammer Kocabaşoğlu kardeşlerin anlattıklarına göre bu kumaşın adı Veledî'dir ve hikâyesi şöyledir:

Veledî adı çok eski zamanda Şit Aleyhis-selâmî devrinden kalmıştır. Bilindiği gibi Şit Alayhis-selâm dokumacıların piridir ve ilk dokuma tezgâhını o bulmuştur. Bir gün oğlu Veledî Emin'e demiş ki:

— Oğul ne durursun bir tezgâh da sen çıkar, oğlum bu tezgâhı bulmuş diye öğün-yim, demiş.

Veledî, babasının elini öpmüş, gitmiş. Uzun zaman görünmemiş. Gece yıldızlara bakarak tezgâhının örneğini hazırlamış. Nihayet tezgâhını kurmuş. Babası gelmiş görmüş. Oğlumun tezgâhını öyle beğenmiş ki:

— Yaşa be Veled oğlu Veled, demiş. Vele-dî adı buradan gelir.

Mekiği yıldız şekilleriyle dolu olan bu kumaşın desen isimleri de "akrep yıldız, oğlak yıldız" gibi burç isimlerini taşımaktadır.

*

Tasması kadife üzerine sırma ile işlenmiş nalınlar ilk defa Tireli ustalar tarafından yapılmıştır. Yakın senelere kadar Tire'den götürülen makbul hediyelerin başında telli güllü işlemeli nalınlar gelirdi. Tire'ye yolu düşenler birbirinden güzel nalınlardan alır, giymeye kıyamadıkları için süs eşyası olarak saklarlardı. Böylece tasması işlemeli nalınlar Tire'den yayılmıştır.

Tire'de nişan düğün hediyesi olarak mut-laka birkaç çift sırma işlemeli gelin nalını vermek hâlâ âdettir.

Anadolunun diğer şehirlerinde nalın ceviz, gürgen gibi sert ve dayanıklı ağaçlardan yapıldığı halde Tire'de kavak ağacından yapılır. Burada arazi meyilli ve mevsimler yağışlı geçtiği için yağ ve çamurdan müteessir olmıyan ve ıslanınca altında küçük boşluklar meydana gelen kavak ağacı tercih edilir. Bu ağacın kaba oluşu ve kolay yontulması işçiliği o nisbette kolaylaştırır.

MECİTÖZÜ (Çorum) BİLMECELERİ (*)

Yazan: Doç. Dr. Şükrü ELÇİN

- 1) Sende de var, bende de var, bir kuru çöpte de var: (AD).
- 2) Bağda dalıman, suda Süleyman, tuzsuz pişen aş: (AĞAÇ, SÜLÜK, PELTE).
- 3) Yer yer doymaz: (ATES).
- 4) Hava gürlür gürlür, çatlar iliği kemiği yere damlar: (ATES).
- 5) Yer yer doymaz, gider gelmez: (ATES, DUMAN).
- 6) Gökte açık bir pencere, kalaylı bir tencere: (AY).
- 7) İki küçük mezar, dünyayı gezer: (AYAK).
- 8) Kara tavuk, karnı yarık: (BACA).
- 9) Yedi delikli tokmak, bunu bilmeyen ahmak: (BAŞ).
- 10) Minarenden attım yere saplandı: (BUZ).
- 11) At üstünde sallanmaz: (CENAZE).
- 12) Bir sandığım var, dört dilim tatlı sığar: (CEVİZ).
- 13) Kendisi içerde, başı dışarda: (ÇİVİ).
- 14) İki elle tutar, dibine kadar sokar: (ÇİZME).
- 15) Kara katır, yan yatır: (ÇİZME).
- 16) Elsiz ayaksız kuyu açar: (DAMLA).
- 17) Fır fır uçar, ak bok sıçar: (DEĞİRMEN).
- 18) Yer altında gezerim, hep gelinlerden güzelim: (DEMİR).
- 19) Yasla altında çıplak buzağı: (DİL).
- 20) Biz idik, iz idik, otuziki kız idik, ezildik, büzüldük, iki duvara dizildik: (DİŞ).
- 21) Gider, gelmez: (DUMAN).
- 22) Buçünün adı var, yarının tadı var, yer altındaki vesil kubbenin imamının adı var: (DÜNYA, AHİRET, MUHAMMED).
- 23) Akşam iner, sabah biner: (DÖŞEK).
- 24) Dört ayaklı fil, götün varsa bil: (DÜZEN).
- 25) Dağda olur, bağda biter, eve gelir, çin çin öter: (DÜZEN).
- 26) Beyaz bakır, içinde insan yatır: (EV).
- 27) Bes paralık nişadır, her tarafı kuşadır: (GAZYAĞI).
- 28) Ben giderim o gider, ben dururum o durur: (GÖLGE).
- 29) Benim iki pencerem var, etrafı etten

- duvar, her gün erkenden açarım, gece olur kaparım: (GÖZ).
- 30) Suya düşer aslanmaz, yere düşer paslanmaz: (GÜNEŞ).
- 31) Çah altına sıkırdamadan girer: (GÜNEŞ).
- 32) Bir odam var üç katlı; birinci katı odun, ikinci katı pamuk, üçüncü katı kadife: (İĞDE).
- 33) Üstü kırmızı, içi beyaz: (İĞDE).
- 34) Lâmba söndü is yaptı, lâmba düştü tan yaptı, annem geldi bul, dedi: (İSTANBUL).
- 35) Uzun uzun utalar, ot içinde buzağlar: (KABAK).
- 36) Çitten çite atladım, çit dibinde yumurtladım: (KABAK).
- 37) Tarlası beyaz, tohumu kara, elle ekerim, dille biçerim: (KÂĞIT — YAZI).
- 38) Bir odam var, içi yonga dolu: (KAPLUMBAĞA).
- 39) Altı tahta, üstü tahta, içinde bir garip sofras: (KAPLUMBAĞA).
- 40) Gelir leylek, gider leylek, tek ayak üstünde durur leylek: (KAPI).
- 41) Şekere benzer tadı yok, gökte uçar kanadı yok: (KAR).
- 42) Bir yorganım var, her yeri kaplar, denizi kaplamaz: (KAR).
- 43) Yer altında kazan kaynar: (KARINCA).
- 44) Uzun uzun uz yatır, kuyruğunda buz yatır: (KARPUZ).
- 45) Arabadan atladı, pantolonu patladı: (KARPUZ).
- 46) Allah yapar yapısını, demir açar kapısını: (KARPÜZ).
- 47) Ayakları kürektir, gagası ile bir renktir, tıslar yanına varsan, suda olur bir gemi: (KAZ).
- 48) Dağa gider baltasıyla, eve gelir çantasıyla: (KEÇİ).
- 49) İt atacak, bit atacak, gömleği uzun, götü açık: (KEÇİ).
- 50) Ağır sandık, dökülür fındık: (KEÇİ BOKU).
- 51) Tingom tepede, tingom derede, tingom iliksiz, tingom kemiksiz: (KELEBEK).

ARAŞTIRMALARI

- 52) İki direkli, bin kiremitli: (KEKLİK).
- 53) Kapkara kayacak, içi dolu mayacak: (KESTANE).
- 54) Zar; zar duvara tırmandı, zar efendi gelmeden zar duvardan inmedi: (KİLİT — ANAHTAR).
- 55) Karşıdan baktım al, ağzıma aldım bal: (KIRAZ).
- 56) Acı murad toprağı, zencefil yaprağı, ya bunu bilirsin, ya ölersün: (KİTAP).
- 57) Yarım kaşık, duvara yapışık: (KULAK).
- 58) Leğenü un koydum, ortasına kan koydum: (KÜL — ATEŞ).
- 59) Başı bağlı kilise kızı: (KÜP).
- 60) Çit üstünde çingili kuş: (KÜPE).
- 61) Kat kat döşek, bunu bilmeyen eşek: (LÂHANA).
- 62) Babamın kürkü bin yamadan: (LÂHANA).
- 63) Hanım gelir pat pat, rubaları kat, kat: (LÂHANA).
- 64) Gök don içinde dikine durur: LÂMBABA).
- 65) Altı göl, üstü gül: (LÂMBA).
- 66) Aşağıdan gelir derviş, hele gözüme iliş, meyvalar içinde yapraksız bir yemiş: (MANTAR).
- 67) Eştım eştım kum çıktı, kumun altından su çıktı: (MERCİMEK).
- 68) Kırk ayak, kanı yok; üç ayak, canı yok: (MERDIVEN — SACAYAK).
- 69) İçi taş, dışı taş, ha dolaş, ha dolaş: (MİNARE).
- 70) Hanım uyandı, cama dayandı, cam kırıldı, kana boyandı: (NAR).
- 71) Dağa gider et yer, eve gelir et yer: (NODUL "Sopanın ucuna takılan ucu sivri çivi").
- 72) Alçacık tepe, çingiraklı küpe: (NOHUT).
- 73) Eden yapar, neden yapar, taşı yok, ustası yok, neden yapar: (ÖRÜMCEK).
- 74) Alçacık boylu, kadife donlu: (PATICAN).
- 75) Gider gider izi yok, burnu kara gözü yok: (PİRE).
- 76) Teptim tekerlendi, öptüm şekerlendi, balla badem, bir güzel âdem: (PORTAKAL).
- 77) Çin çin hamam, kubbesi tamam, bir kız sevdim, babası imam: (SAAT).
- 78) Üç tatar, bir ev çatar: (SACAYAK).
- 79) Sarıgımı sara sara çıktım ta Karahisar'a: (SARMAŞIK).
- 80) Ak tavucağım, pak tavucağım, yumurtası çok tavucağım: (SARMISAK).
- 81) Dağdan gelir, taştan gelir, bir küremiş arslan gelir: (SEL).
- 82) Besmelesiz farz olan nedir: (SELÂM).
- 83) Kırmızı saplı, götü çöplü: (SOĞAN).
- 84) Ben giderim o gider, ben dururum o gider: (SU).
- 85) Tuttum kulağından, vurdum duvara: (SÜMÜK).
- 86) Çaldım çarptım, kapı arkasına attım: (SÜPÜRGE).
- 87) İnsandan yüksek, kediden alçak: (ŞAPKA).
- 88) Minarenden attım kırılmadı, suya attım eridi: (ŞEKER).
- 89) Ben giderim o gider, üstümde gölge eder: (ŞEMSIYE).
- 90) Kara bulut, kapısı kilit: (TARLA).
- 91) Kapı arkasında çingene butu: (TAVA).
- 92) İçer içer doymaz, hiç bir zaman suya doymaz: (TOPRAK).
- 93) Dağa gider, eve bakar; eve gelir, dağa bakar: (TOPUK).
- 94) Bilmece bildirmece, dil üstünde kaydırmaca: (TÜKRÜK).
- 95) Alçacık tepeye kar yağar: (UN).
- 96) Baldan tatlı, baltadan ağır: (UYKU).
- 97) Pazardan alınmaz, dadına doyumaz: (UYKU).
- 98) Anası yayman kadın, kızı dünya güzeli: (ÜZÜM).
- 99) Denizde yüzer, bacası tüter: (VAPUR).
- 100) Elemez, belemesiz, ocak başına gelemesiz, gelse de duramaz: (YAĞ).
- 101) Yer altında yağlı kayış: (YILAN).
- 102) Kiremitler üstünde bir kalbur yumurta: (YILDIZLAR).
- 103) Pişirirsen aş olur, pişirmeszen kuş olur: (YUMURTA).
- 104) Bir bardağım var, iki türlü su sıyar: (YUMURTA).
- 105) Ak saray içinde sarı sultan oturur: (YUMURTA).
- 106) Saçına un koydum bal etmez, sulu sulu bu pekmez: (YUMURTA).
- 107) Kara tavuk dalda yatır, dal kırılmış

Saz Şairleri:

YOZGATLI HÜZMİ

Yazan: Nizami NEFESLİ

Tanzimat edebiyatının rüktünlerinden biri olan Akif Paşayı yetiştiren Yozgat, orta Ana-dolunun folklor bakımından bir hazinesidir. Fakat, ne yazık ki alakasızlık yüzünden bu hazine örtülü kalmıştır. Yozgat'ta Seyrânî, Dertli seviyesinde büyük kıymetler yetişmiştir. Bunlardan biri de merhum Hüzmî'dir. Yiğit lâkabıyla anılır, derler. O da Kurtboğa'nın İmam lâkabı ile maruftur. Lâkin ölümünden sonra unutulmağa yüz tutmuştur. Hüzmî'nin yirmi dört âyar öz türkçe ile yazılmış, marazilikten sıyrılmış öyle neffis, lirik koşmaları var ki, insan onları okurken derin bir hayranlık duyar. Yozgat lisesi öğretmenlerinden emekli sayın Vehbi Ulusoy hocamız, Hüzmî'nin bazı şiirlerini toplamış, 25 sene kadar önceleri, Bozok mecmuasında neşretmiş ve bunların bir kitap halinde çıkarılacağını müjdelmişti. Fakat aradan uzun yıllar geçtiği halde bu kitap çıkmadı. Bir ara Hüzmî'nin bütün şiirlerinin oğullarında olduğu ve neşredileceği duyulmuş ise de bu da neticesiz kaldı.

Artık nisyana karışan bu büyük kıymetin değerlendirilmesi işi, Yozgat aydınlarının bir memleket borcudur. Yozgat Yüksek tahsil Gençliğinin de ilgilenmesi gereken bir husustur bu. Merhumun bende bulunan bir koşması ile Hoş isimli rindane bir şiirini okuyucuların zevkine sunuyorum.

B A K

Bir kıptî ufacak mesnet alınca
Sadrazam gibi pâyesine bak
İşin düşüp başın darda kalınca
Bir tecrübe et de mayesine bak.

o o o

Namerde sır ver de bir aç aray
Başına dar eder geniş dünyayı
Veledi zinadan umma vefayı
Tohum kimin bir de tanesine bak.

o o o

İzzetinefs ile arzet ihtiyaç
Dostun olsa fırsat verme gözün aç

verde yatır: (ZEYTİN).

108) Bin ilik, bin düğme; bil deyesin, bilmeysin: (ZİNCİR).

109) İlim ilim iğnesi; islâm karısının düğmesi: (ZİNCİR).

Tilki gölgesinde kalma lâilâç
Tek mahvetsin arslan sayesine bak.

o o o

Cahil, âdem olmaz evliya olsa
Arife teslim ol eşkiya olsa
H Ü Z M İ bel bağlama okrağa olsa
Hele bir fikrinin gayesine bak.

H O Ş

Kâşane gönlüm viran olmuştur
Mamur olsam da hoş, olmasam da hoş
Safa kemal bulmuş, cefa dolmuştur
Mesrur olsam da hoş, olmasam da hoş.

o o o

El çektim cihandan zahida tek tek
Acı, tatlıları tattım ey felek
Zulmün, lütfun birdir indimde bîşek
Menfur olsam da hoş, olmasam da hoş.

o o o

Divane meşrebim, mestü müdamım
Varestei kaydı cihan âlâmım
Ben meykeşim zaten meftunu câmım
Mahmur olsam da hoş, olmasam da hoş.

o o o

H Ü Z M İ bin gazeller eyledim inşa
Geçti nevhelik, kalmadı sevda
Nik ü bednam bence biroldu zira
Meşhur olsamda hoş, olmasam da hoş.

DERGİMİZİN SATIŞ YERLERİ

Dergimiz devamlı olarak İstanbul'da:

- 1 — Kitap Kitabevi, Aksaray,
- 2 — Sahaflar Elif Kitabevi, Beyazıt,
- 3 — Minnetoğlu Kitabevi, Cağaloğlu,
- 4 — Köprü Kitabevi, Galata'da.

Ankara'da:

- 1 — Aydın Kitabevi, KocabeYOĞlu Pa-saJı, Yenisehir,
 - 2 — Berkalp Kitabevi, Ulus'ta.
- Satılmaktadır. Eski ve mevcut olan cilt ve sayılarımız da bu kitabevleri vasıtasıyla temin olunabilir.

Gölpazarı Folkloru:

GÖLPAZARI'NDA YIYECEKLER

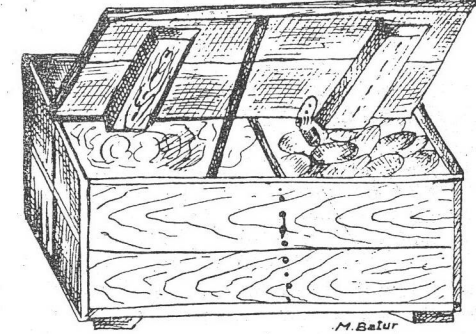
Yazan: Muzaffer BATUR

EKMEK VEYA PİDE YAPMAK: Unu rine dizeriz. ekleriz, mayayı tutarız, maya gecedan tutulur. Sabahleyin erkenden suyu ocağa koruz, hamu-katarız. Mayası kopsun diye üzerini bezle, onun üzerine de yorgan örteriz. Kışsa, hamur tekne de yuğururuz. Daha evvel mayayı una katarız. Maya kopsun diye üzerini bir bezle, onun üzerini de yorgan ile örteriz. Kışsa, hamurdan çıkınca meşe odunu ile fırını yakarız. Yazsa, kopmağa başlarken, fırını ince odunla yakarız. Sonra ekmeğin mayası gelir. Hamur kabarcık tekneyi fırının başına götürür, bir sofraya bezi üzerine 10-15 pide sereriz. Sonra SÜNGE ile fırını süpürürüz. YASLAGAÇ üzerinde pidelerin üzerlerini yağlarız. Üzerine çalkanmış yumurta sarısını sürdükten sonra GAĞLARIZ. (Tırnaklarla bastırıp süslemek). Küreğin üzerine kor uzatır, fırına atarız. Sağ yanındaki ateş üzerine çırpı atarız. Alaf (alev) veririz. Pidelere bir taraftan kızarmaya başlar, bir taraftan da fırına diğerlerini atarız. Alaf verdikten sonra pideler kızarır. Bir taraftan kızaranları, pişenleri alırız. Boş kalan yerlerine yeniden hamur salarız. Pidelere çıkardıktan sonra, soğusun diye, bir bezin üzeri-

rine dizeriz.

BÜKME: Pide ve somunlar piştikten sonra (çarşı) fırın ekmeği gibi bükmeleler hazırlanır. Pidelere arkasından fırına salınır. Piştikten sonra SELE içerisine koyarız. Sonra sofraya bezinin üzerine alırız. Üzerine bir örtü, onun da üzerine hamur yorganı örteriz. Ek-

EKMEK SANDIĞI

mek içini çeker, yumuşak kalır. Eğer istersek ekmeğe hamurdan bir bükmelelik hamur alıyoruz. Sık elek unundan içine tekrar 1-2 sahan katarız. İçine yumurta, soda (karbonat) koruz, onu da güzelce yoğururuz. Sonra överiz (toparlamak). Sonra da elle uzunlaştırırız. Buna HODALAK deriz. Üstüne süsünü yapar, yumurta sürer ve fırına atarız.

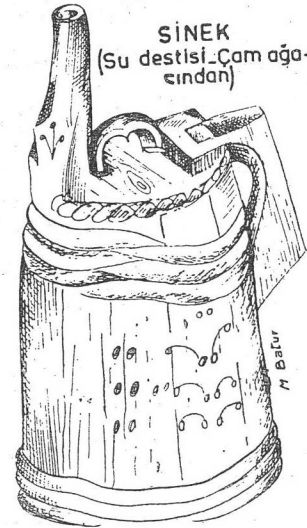
Diğer gıda maddeleri ise aşağı yukarı şunlardır:

Hodalak, Bükme, Kömme, Makarna, Paralı, Çorbalık, Gusgus, Erişte, Pilav, Lokum, Baklava, Tarhana, Salça, Sütlü çorba, Hoşaf, Turşu, Kızartmalar, Yahnî, Mercimek, Pekmez.

YEMEKLERE DAİR:

KEŞKEK: "A, Hacı Davut Keşkeği değil ya?" Bu söz, karşılıklı konuşmalarda bir diğerinden fazla bir şey isteyince denir.

GUSGUS — ŞEHİRİYE. Yapılışı: Bir tencereye bir şinik başına 15-20 yumurta kırarız. Tekneye unu koyarız, yumurtaları da tencerede çalkarız. Çalkanmış yumurtaları una döker, kararız. Hamuru gözere (kalburun küçüğü) kor, elimizle süre süre uvalarız. Alta

Bir Destan:

PILEVNE VE GAZİ OSMAN PAŞA

Derleyen: Osman SAYGI

Bu destanı, Ordu'nun Bucak mahallesinden Memişoğullarından Asım Yolaşan'dan dinledim. Babası seferberlikte yetmiş beş yaşında vefat etmiş. Yusuf Memişoğlu, 93 yaşında Osman Paşa'nın yanında imiş. Beraber esir olmuşlar. Oğluna ağlayarak bu destanı okurmuş. Asım ağa "Babamdan hatırimda kaimış bunlar" diyor.

"Bak sadarettin tabur yürüdü
Sabi sibyan etrafımız büdüdü
Yüreğimde yağ kalmadı eridi
Bu hali görende millet ağladı.

"Babi musret" vapuru demiri aldı
Birinci mızıkça Cezayir çaldı
"Bahçe açığı" ında fırtına koptu
Nedir bu fırtına duyan ağladı.

Osman Paşa der ki: eşkiyalara
Kendinizi salman bu kavgalara
Ben pabuç bırakmam bu dâvâlara
Vurun arslanlarım der Osman Paşa
Pilevne dediğin küçük kasaba
Kelle kese kese döndük kasaba
Kesilen kelleler gelmez hesaba
Vurun arslanlarım der Osman Paşa

Atar Uruş topu iniyor dağlar
Seçilsin yaralı vuruşsun sağlar
Köprünün başında kız gelin ağlar

geçen hamuru yeniden bir yol daha kalburla kalburlanır. Çarşafı yayar, üzerine serer, kuruturuz.

GUSGUS PİLÂVI: Suyu veya et suyunu tencerede kaynatırız. Hazırlanmış suya 1 tabak gusgus atar, kaynatırız. Suyu alıştır, pilâv gibi olur. Üzerine, tereyağı, haşlar, dökeriz. Kıyma varsa, bir avuç ta kıyma atarsak lezzetli olur. Yarı yarıya pirinç katar, pişiririz.

KÖY ODALARINDA YEMEK YEYİŞ

Odada bulunan misafirlerin az veya çokluğuna göre ceviz ağacından yapılmış mevdan sofrası kurulur. Köy hocası başta olmak üzere, köy kâhyası köy korucusu ile birlikte iki üç evden yemek getirirler. Evvelâ kâhya sofraya ekmekleri doğrar. Dilim yapar. Ekmekleri ocağa hoca kızartır. Misafirlere "Sofraya buyurun" der. Sofraya oturulur. Evvelâ çorba konur, köylü yapısı tahta kaşıkla çorba içilir. Onu müteakip makarna (kendi

Vurun arslanlarım der Osman Paşa.

Aman Padişahım sen binler yaşa

Nüfusun işliyor dağ ile taşla

Pilevne kolundan Gazî Osman Paşa

Kâfirin karşısına arslan yürüdü.

Aman Padişahım bağrın taş mıdır

İmdatçılar gelmez yollar göç müdür

Biz de bilemedik bu nasıl iştir

Vurun arslanlarım der Osman Paşa.

Atma kâfir atma ben de atarım

İstanbul gitti çifte tatarım

Vurun arslanlarım der Osman Paşa

Pilevmeden çıksam canıma minnet

Edirne yakası yalancı cennet

Paşa hazretleri bize etme ezizet

Vurun arslanlarım der Osman Paşa.

Asım ağa anlatıyor. "Kış günleri babama coştururdum. O da bana bunları yanık yanık okurdu. Babam uzun boyluydu. Pilevneyi anlatırken şöyle derdi: "Akşam siperlerden gelirken ölü kurşunları, kaputlarımızdan silkelerdik" diyor. "Diken ayıklar gibi. Aç kaldık, atları kestik, yedik." Bunları anlatırken yetmiş beş yaşındaki ihtiyar Asım ağa da babasının heyecanını taşıyor ve gençleşiyordu.

yaptıkları köylü makarnası), bunu müteakip de bulgur pilâvi, büyük börek tepsisi içinde gelir. Yanına büyük iki tas hoşaf konur. Hoşaf yağ eriği ve armut kurusu karışığı ile suluca yapılır. İkişi beraber yenilir. Sonra bir tepsî börek konulur. Yufkadan yapıp kızartılmış böreğin ortasında büyücek bir fer açılır, buraya bir sahan yoğurt konur. Elle koparılan börek yoğurda banlıp yenilir. Sonra pekmez veya su palizesi konur. Tatlı ve soğukluk olarak yenir.

K A H V E

Kahveyi dibekle döverler. Şimdileri evlerde el değirmenlerle çekilmektedir.

K Ö M M E

Hamuru, tuzlu suyla yoğrulur. Ocağın altına, söndükten sonra kıvılcımlı küllü ateş açılır, hamur gömülür. Üstü kıvılcımlı külle kapatılır. Bir müddet sonra, pişince biraz soğutulur, sonra yenir. Çok lezzetli olur.

64 Yıl Önce Bir Âşık Karşılaşması:

NARMANLI SÜMMANİ VE KAĞIZMANLI SEZAI

Yazan: Nejat BİRDOĞAN

Bu yazıda sizleri, 1900 yılının misal ayında Kağızman'ın Kozlu köyünde, o zaman için pasaportla Kars ve dolayısıyla Kağızman köylerine gelen Sümmânî ile Kağızmanlı Âşık Yusuf Sezaî Âşıklı (1858 - 1938) arasındaki bir karşılaşmaya götüreceğiz. Ben bu karşılaşmayı hâlen Kağızman'da bulunan Kümbet (Zavar) mahaileli İbrahim Alıcı Erdem'den derledim. Ayrıca Âşık Sezaî'ye ait elimizde bulunan bir defterden de bu karşılaşmanın bazı kısımlarının yazılı şekillerini izledik. Karşılaşma İbrahim Alıcı'nın bizzat Âşık Yusuf Sezaî Âşıklı'dan dinlediğine göre şöyle olmuştur:

"Bir gün (tahminen 1900 mart veya nisan) yorucu bir bağ çalışmasından sonra hınzan' (düz bacaların gölgelik konulmuş dinlenme yeri) da dinlenirken saz ile hınzan'daki kovanlarda vızıldayan arıların sesine uymağa çalışmış ve kendi kendime (Yarap, olamı ki bu dünyada benim gibi bir daha sazı söylemeye, sözü sazına uygun âşık buluna?) demiştim. O sırada evin önünde Kozlu köyünden bir delikanlı atını durdurdu. (Yusuf Emmi, Yusuf Emmi) dedi. (Ahmet Ali Emmim selâm etti, Seni sesledi. Bir divâne âşık gelmiş. Ne sesi var, ne sözü. Dedi ki gelsin bunun cevabını bir versim) diye ekledi. Bindim ata, ver elini Kozlu. Gittim ki, sesi hafif bozulmuş bir yaşlı âşık. Beni görünce güldü. (Hele hele) dedi. (Bir gönlüme uy bakim.) Aldım sazı. Bir iki geçtim.

Âşık-ı sâdıkaneviz ihyayı derler bize,
Çerağ-ı dürdaneyiz kün-yayı derler bize.
Ser verir gönül vermem sen gibi gedalara,
Bahri muhit dalgasıym, deryayı derler bize.
Aldı Sümmânî:

Semavat râhından beri sevdâyı derler bize.
Dil ile hem dolmuşum hebayı derler bize.
Nerde bir ârif görürsem ben onun kurbanıyam
Ol sebepten ehl-i aşkıta sevdâyı derler bize.
Aldı Sezaî:

Ehl-i hüner ustasından var bizim erkânımız
Ol sebepten epkem etmez hasm için dehanımız
Şehri Kağızman söylenir yerimiz meskânımız
Âşıkânlar defterinde Sezaî derler bize.
Aldı Sümmânî:

Halife-i rûy-i zemin o mülki hakanımız
İsm-i Erzurum dürrüptür vilâyet mekânımız
Kazay-ı Narman adlanır yerimiz vatanımız
Mahlâsım Sümmânî amma gedâyı derler bize.
Bu şekilde ikimizin de açışı ve tartması
sona erdikten sonra ben gene karşı beri ayağı
açtım.

Sezaî:

Seni bana bahr-i muhit dediler
Ben gavasım bahre dalmağa geldim.
Armağan getirdim şerefli sazı.
Ya verüben yahut almağa geldim.
(Gavas — dalgıç)

Sümmânî:

Beni sehil etti ol âb u dâne
Nasip gözesini bulmağa geldim.
Bu aşkın nârına oldum pervâne
Sinem delik delik delmeğe geldim.
Sezaî:

Şimdi bendederim herbir civarım.
Elinden azlolur ol ihtiyarım.
Pâyimal ederim namusun, ârım.
Seni taştan taşla çalmağa geldim.
Sümmânî:

Sen hangi bâdeden olmuşsun sarhoş.
Kâmiiler demine vermedin mi güş?
Ben kardeş olanın hatırım hoş,
Takatım yettikçe kılmağa geldim.
Sezaî:

Sezâî, avcıym izin alırım.
Söndürür alevin, közün alırım.
Şüphesiz elinden sazın alırım.
Seni melîl yola salmağa geldim.
Sümmânî:

Ne çok düştün Sümmânî'nin peşine.
Ađem odır mukim kendi işine.
Hasret temrenini mermer taşına,
Saye-i Mevlâda çalmağa geldim.

Hızımı alamamıştım. Ona bir kapanık veya yarı kapanık ayak açmadan gene gözünü korkutmak için başladım:

Sezaî:

Bibahtlık olmasın terbiyen takın,
Gör hasmın nice bir bak Sümmânî
Bunca garipliğın kılmaşım hüremet.
Diyenvar, yok değıl. kalk kalk Sümmânî.

Sümmâni:
Meşrebin görende ciğerim yandı,
Eyledi yüreğim tak tak Sezâi.
Ahalimiz herbir renge boyandı.
Hak olasam da olur nahak Sezâi.
Sezâi:
Pençe salar giribanın alırım,
Neşter vurmaz amma kanın alırım.
Şüphesiz elinden sazın alırım.
Kaçarsın elimden çıplak Sümmâni.
Sümmâni:
Meşrebi bozuğun şerrinden sakın.
Ahlâklı âdeme değerler bakın.
Eğer âşık isen şerefin takın.
Sonra fayda vermez ah vah Sezâi.
Sezâi:
'Sezâi âlevli köze benzersin
Matahi yok, müflis boza benzersin.
Akli noksan, fikri aza benzersin
Görmedim sen gibi sarsak Sümmâni.
'Sümmâni:
Sümmâni'yim, kûh-i Kaf lâzım değil.
Civarda olana mahv lâzım değil,
Hünerin izhar et lâf lâzım değil.
Ötme leylek gibi lâk lâk Sezâi,
Ben bu defa kendimi medhe başladım.

Sezâi:
Bizler mestolmuşuz aşk ocağında
Bize gayrı demde göz lâzım değil.
Seni bana hekim cerrah dediler.
Müşkilim halleye söz lâzım değil.
Sümmâni:
Kerbela cengine çekerim mâtem.
Velâkin biz için cüz lâzım değil.
Hünerin izhar et göster dem be dem.
Bunca cilve, eda, naz lâzım değil.
Sezâi:
Hiç edem yanımda kadrin kıymetin.
Mahpus olur senin sözün sohbetin.
Sanarım yok olur şanın şöhretin.
Ad bana yetişir saz lâzım değil.
Sümmâni:
Eğer bir hünerin, hâlin yok ise,
İnci, mercan, gevher, lâlîn yok ise,
Yokladım kovani balın yok ise,
Kenardan, köşeden vız lâzım değil.
Sezâi:
'Sezâi elinden çekersin itab.
Nice âşıklara vermişim azab.
Eğer vermezisen sözüme cevap,
Yırtarım başında bez lâzım değil.

(Kırmızı bez o zaman için bilgiçlik
sembolüdür)

Sümmâni:
Sümmâni'yem yeni meydan isterim.
Velâkin bu söze bürhan isterim.
Ahlâkıma uygun insan isterim.
Omuzu elifli boz lâzım değil.

(Boz = Merkep)

Bu defa son kozumu oynamak ve öyle bir
ayak açmak istedim ki sonuçta Sümmâni baş-
ka şey bulamasın da (kariyi boşadım) desin
ve rezil olsun.

Sezâi:
Fakir iken bir hırsızlık eyledim,
Yarıyı boşadım âşık Sümmâni.
İşitip sahibi tezden ulaştı.
Darıyı boşadım âşık Sümmâni.
Sümmâni:
Cümlemiz gedayı lütfuna muhtaç.
Dedim örtüneyim kanaatten taç.
Yumurta dediler derdime ilâç,
Sarıyı boşadım âşık Sezâi.
'Sezâi:
Âşık lâzım senle bahre dalmağa,
Kandil olup seyranında kalmağa,
Meram ettim ben bir petek çalmağa
Ariyi boşadım âşık Sümmâni.
Sümmâni:
Pir elinden caba gelir bâdemiz.
Bize sahip olur ehl-i hibemiz.
Nefes almaz kurum tutmuş sobamız,
Boruyu boşadım âşık Sezâi.

Yok, baktım ki ben Sümmâni'yle başedemi-
yeceğim. Geriledim.

Sezâi:
Sezâi eliyle girdaba düştü.
Ciğerim hûn oldu bağırim tutuştu.
Senin kem gözünden bu karnım şişti.
Geriyi boşadım âşık Sümmâni.
Sümmâni:
'Sümmâni'yim vasfolunmaz zamirim.
Kem kelâma ruhsat vermez emirim.
Ağzın değdi, murdar oldu peynirim.
Deriyi boşadım âşık Sezâi.

(Deri = peynirin koyulduğu koyun
derisi)

Son olarak gönlünü almak istedim.
Sezâi:
'Seni bana huyu hâlim dediler.
Anlamağa tahkikata gelmişim.
Şakadır her sözüm değildir gerçek.

Ağıtlar:

AVŞAR AĞITLARI

Yazan: Orhan AYDEMİR

Anadolu Halk Edebiyatının manzum bir
kolu olan ağıtlar, acıklı bir olaydan doğar.
Halki etkiliyen, ağlatıcı bir duygulanım veren
belâli olayların acısını deyişlerde duyar in-
san. Olanca sarsıcılığı, alt-üst ediciliği, yıkı-
cılığını özden söyleyişleri ile yakarlar. Ağıtla-
rı yakanlar çok kez belirsizdir. Yahut da za-
manın unutmia silindirinden geçerek, söyliyeci-
ni unutulmuş, anonim bir özellik kazanır. Bir
ulusun ortak malı olur.

Bu şiddetli olaylarda bir genellik vardır.
Özellikle bir toplumu, bir ülkeyi ilgilendirir,
Zaten ağıtların en dayanılmazı, en güçlüsü
böyle olanlardır. Örneğin; bir seferberlikte,
bir savaş sırasında gidip gelmeyen, kırılan
gençler üstüne bir çok ağıtlar yakılır. Bu kı-
rımı izleyen, yaşayan halk ortak duygu ve se-
zişlerini kederlice ağıt biçimine sokar. Bun-
larda savaştan derin bir nefretin, düşmana
karşı gergin bir kinin sertliği; şehit olanlara
karşı acımalı, samimi, cana yakın söyleyişi
vardır:

"Ora Yemen'dir, güllü çimendir
Giden gelmiyor, acep nedendir."

Kaçımız Yemen Türküsünü okuyunca, ya-
rım asır sonra da olsa canevimizden vurul-
mayız? Çünkü ona bir ulusun ortak acısı, or-
tak yaşantısı, ortak soluğu karışmıştır.

Konuşmaya muhabbete gelmişim.
Sümmâni:
Dersita eylerim eyyam-ı yazdan,
Vefa umulur mu bu hilebazdan.
Marifet aranmaz her aklaздan.
Akıl için ben hizmete gelmişim.
Sezâi:
Nester vurma damarıma, kanıma.
Leke konar şerefime, şanıma.
Sebeup olma elimdeki nanıma.
Ben derdimi mürâcâte gelmişim.

(Nan = ekmek)

Sümmâni:
Kabul ediş vardır emdiğim şirde.
Ne edem bu taksim Hazreti Pir'de,
Ben bir selim, sen bir kumsun bu yerde.
Eseflenme şerefate gelmişim.

(Şerefat = şeref almak)

Sezâi:

Bizim kişisel, herkesi ilgilendirmeyen
ağıtlarımız yok mu? Elbette daha çoktur.
Ağıtları yakanlar çoğunlukla yürekleri yan-
mış, çocuklarını, sevdiklerini yitirmiş anlar-
dır. Yaşadıklarını, duyduklarını ezgilerle bu
ağıtlarda...

Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı-
nı dile getiren ağlatıcı nice ağıtlar yakılmış-
tır Anadolu'da.. Allahükeber dağlarında do-
nanların, Gaziantep gönüllülerinin, Doğu -
Batı cephelelerinde ölen yiğit savaşçılar üstü-
ne.. Ağılı olayların yüreklerindeki birikinti-
sini boşaltmak istemişlerdir bunlarla.

Yaşamamış olaylar dile getirilmemiştir
bu ağıtlarda. Getirilemez de. Ağıtların çoğu
nun düşman saldırısına uğramış yurt toprak-
ları üstüne yakılması, ortaya çıkarılması bun-
dandır.

Bu ağıtlarda geçmişteki kara günlerimizi
öğreniyor, duyuyoruz. Çünkü ağıtların; olay-
ların içinden gelen bir deyiş, olaylardan do-
ğan bir gerçek gizlidir özlerinde. Gün olur
bir evden giden kardeşlerin tümü dönmez.
Gün olur askerlik çağında olanların tümü as-
kere gider, çoğu kırılır, ölür. Bu kez asker
azlığı savaşlardan yenik çıkmayı doğurur. Bu-
nu önlemek için daha gençleri, tazeleri askere
isterler. Bizim köylerde "Vay Anam Kurası"
diyorlar bunlara. On beşten yukarı olanlar-

'Sezâi, eline verdim elimi.
Bundan böyle ferah söyle kelâmı.
Komsuların vardır size selâmı.
Şehrimize ben dâvete gelmişim.
Sümmâni:
Dâvete ne lâzım gedai Sümmân.
Elinden ne gelür? Mevlâdan ihсан.
Arif-i billâhtır Hacı Kağızman.
Zaten onu ziyarete gelmişim.

(Hacı Kağızman = Kağızman'a bu-
günkü adını veren ermiş).

Bundan sonra beraber Kağızman'a geldik."
Sümmâni ve Sezâi'nin deyişmeleri böylece
bitti. Bir başka yazımızda bu iki deryadil
Ozanın Hazreti Ali'yi övüşlerini kaydedeceğiz.
Şimdilik bu karşılaşmayı bütün halkıyatçıların
ve Sümmâni yazarlarının dikkatine sunarken
her iki gönül sahibinin hatıraları önünde say-
gıyla eğiliriz.

dır bunlar. Tümü askerlik edecek, savaşacak çağa gelmemişlerdir henüz. İşte daha çok bunlar için en acıklı, en öldürücü ağtlar yakılmıştır.

Bu ağıtlardan Avşar köylerinde de çok yakılmıştır. Bunlardan biri, yediden - yetmiş herkesin dilinden düşmeyen Sarıkamış kırmında ölen askerler üstünedir:

Sarıkamış ne aralı
Kimi ölmüş kimi yaralı
Bunu duyan var mı ola
Yalan dünya kurulalı

Kimini gülle götürdü
Kimini toplar yatırdı
Kör olasıca Moskoflar
Nice ocaklar batırdı.

Ayşe bekâr, Cennet bekâr
Acemi talime çıkar
Dört oğlum sefer ağzında
Topalım kahrımı çeker.

Uşak gitti sürüyünen
Asker kalkar boruyunan.
Hangi eve vardı isem
Bir gelin var karyınan

Sarıkamış altın bulak
Soğanlı'yı biz ne bilek
Bizim uşak böyle gezer
Ağca zubun kara yelek.

Battın Avşar kazaları
İbrişimin kozaları
Sarıkamış'ta kırıldı
Gonca güllün tazeleri.

Yüzbaşılar, yüzbaşılar
Tabur taburu karşılar
Yağmur yağıp, gün değince
Yatan şehitler ışılar.

Avşarların halk ozanlarından, Dadaloğlu'nun çağdaşı fakat yaşça çok küçük olan Seyit Osman (Aşık Seyit) 1914 yılında epyece ihtiyarladığından askere alınmamıştır. 1914 de başlayan I. Dünya Savaşı'na katılmadığından üzülmektedir. O sıralar Pazarören bucağının Cingöz köyünde yaşamaktadır. Avşar-

ların aşiret kavgalarında büyük yararlığı dokunan Aşık Seyit, göçer evli bir göçebe yarasamasından, toprağına bağlı bir Türkiye yurttaşı olmuştur. Tüm Türklerin ortak kederi içindedir. Bir yeni izlenimle şu ağıtı söyler:

Kaman'da uşak kalmadı (1)
Redif gitti sürüyünen (2)
Sabahaça yatılmıyor
Gelinlerin zaryınan.

Hasan, Mehmet, Ali'yinen
Ömer, Çerkez, Veli'yinen
Süleyman kır ata bınmış
Halil kahve doruyunan.

Dögüşecek güç var bende
Gitsen ben de gök kırınan
Acep kavuştı m'ola
Benli Faki, Sarıyınan.

Sarının benzi gülgülü
Haççam Çamlı'nın bülbülü
Soğanlının mor sümbülü
Koç Dağı'nın karyınan.

Haçça'nın beligi sırma
Arzı'nın gözleri sürme
Güle konmuş iki turna
Ötüşüyor diliyinen.

Asker gider sürüyünen
Mızrak öter boruyunan
Hangi eve vardı isem
Bir gelin var karyınan

Yüzbaşı redifi dizer
Askerler de tabya kazar
İnşallah Moskofu bozar
Türküğünün zoruyunan.

Der Seyit'im gayri aman
Başımızdan gitmez duman
Bizim mekânımız Kaman
Mor sümbüllü koruyunan.

Gün gelmiş dört kardeş "seferberlik" adıyla devimlenen, I. Cihan Savaşı'na gitmişler. Gidiş o gidiş... Geri kendileri yerine kara - künyeleri gelmiş. Bir bacıları kalmıştır evlerinde. Bacıları dört kardeş yitirmenin bu-

Kitaplar Arasında:

"DAHA DAHA NELERİM VAR"

Yazan: (Merhum) Prof. Mahmut R. GAZİMHAİ.

22 Ocak Pazar günü Devlet Konservatuarından kırk öğrenci koro ve orkestra konseri vermek üzere Hasanoglan Köy Enstitüsüne çağırılıyorlar. Gittiler ve iyi intiba bırakmanın, edinmenin sevinciyle döndüler. Orada görevli Aşık Dursun Cevlânî'yi tanıyıp sanatını dinlemenin ve bir şiir kitabını edinmenin hazzını da anlattılar. Ertesi gün baştan başa okuyarak feyz aldığım kitabın adı şudur:

Aşık Dursun Cevlânî: DAHA DAHA NELERİM VAR. (Akin matbaası 1958 — Ankara). 250 kuruş. Sipariş adresi: Çalışkanlar Mahallesi, Kireç Ocağı. No. 755 - 8. Altındağ — Ankara.

Kitabın önsözünü yazan, şu notu veriyor: "Sarıkamış'ın Ağyar köyünde 1900 yılında doğan, Topçu yüzbaşılardan Hasan Beyin oğlu Dursun Cevlânî gelip geçmiş saz şairlerimiz hakkında geniş bilgisi olan ve ünlü Köroğlu Destanının oniki kolunu bilen tek

ruk acısıyla, şu ağıdı yakar Avşar köylerinden birinde:

Hota dördüncü ordu hota
Mevlâm iyilere kata
Edirne de büyük şehir
O da İstanbul'dan öte.

Bilemedim Karadaşlar
Kana belenmiş kabutlar
Harçlığım aldım'ola
Üstünde duran zabitler.

N'eydi bu işlerin aslı
Cahil gönlüm zati yaşlı
Bilemedim karadaşları
Kara don, kırmızı fesli.

Kara çekerler beyaza
Tüm âlem koydu niyaza
Acap kardeş erdi m'ola
İstanbul'da dar boğaza.

İşte böyle Anadolu insanının yaşantısı...

(1) Kaman: Pınarbaşı ilçesinin, Pazarören bucağına bağlı bir Avşar köyüdür.

(2) Redif: Paralı asker anlamındadır.

âşıktır..."

Değer hakkında fikir vermiş olmak için "Karşı Beri" başlıklı şiiri —Aşığın açıklama hasiyeleriyle birlikte— teberrüken aşağıya alıyoruz. Bu güzel şiirde birinci dördlüğü Aşık Sabit Müdamî, ikinci dördlüğü Dursun Cevlânî, üçüncüsünü tekrar Müdamî söylemekte, konuşma böylece sürmektedir:

Üç lügattan sana açım bir ayak,
Bar'da (1), ber'de (2), bir'de, burda mânâ var
Lâlezar yağnağır saçım bir ayak,
Kârda (3), kerde (4), kirde, küerde (5) mânâ var.

Bu sırta ağâhım gayetle çoktur,
Tarda, terde, tirde turda (5) mânâ var,
Tar karanlık, ter tazedir, tir oktur,
Tarda, terde, tirde, turda (6) mânâ var.

İlim hazurunda gerektir susmak,
Hakikat pendine olur mu küismek,
Var varendir, vir kokudur, vur tâbir,
Varda, verde, virde, vürda mânâ var.

Alimler buyurmuş ilm ister sabır,
Ne kadar görürsek şiddet ve cebir,
Var varendir, vir kokudur, vor tâbir,
Varda, verde, virde vorda mânâ var.

Sabit müdamidir ulu Kürde su,
Nurnı münevverdir asıl burda su.
Car komşudur, cer çekmedir, cur da su,
Carda, cerde, cirde (7), curda mânâ var.

Dursun Cevlânîdir mücevher sözlü,
Sırrı hakikat hak kullarda gizli,
Şar şehirdir, şir arslandır, şur tuzlu
Şarda, şerde, şirde, şurda mânâ var.

Kitap bizi bir çırpıda bu tanıma yazısına sürükledi.

(1) BAR: meyve; (2) BER: sağın yeri; (3) KER: eşek; (4) KİR: kırletme; (5) KÜR: Kür nehri; (6) TÖR: dernek; (7) CİR: bir ölçü.

HERSEK'İN MERKEZİ MOSTAR'DA

Yazan: İhsan HİNÇER

Mostar'dan bir manzara. Kuyumculuk Çarşısı, resimde görülen köprü'nün sağındadır.

Geceyi geçireceğimiz Mostar'a gitmeden evvel, dönüş yolumuz üzerinde bulunan Radimlju (Radimliju)'da otobüslerimizden iniyoruz. Yolun sol tarafında yükselen dağ silsileleri arkeologlar için büyük bir önem taşıyor. Ortaçağa ait Bogomillere ait mezarlar burada bulunuyor. Bu mezar taşlarından, lâhidlerden bir kısmı dağ sırtlarından indirilerek mola verdiğimiz yolun sağ tarafında hazırlanan sahaya getirilmiş. Buraya yerleştirilerek etrafı tanzim edilmiş. Dünyanın dört bir tarafından gelen arkeologların bir kısmı mezarların bulunduğu sırtlara tırmanırken, bir kısmı da tanzim olunan sahadaki lâhitleri tetkike koyuluyor. Türk ve İslâm eserleri dışında Mogorjelo'dan sonra gördüğümüz ikinci yer burası oldu.

Bu inceleme sırasında, güneş ufuktan çekilmiş, ortalık yavaş yavaş kararırma başlamıştı. Bütün işaret ve gayrete rağmen sırtlara çıkan ve Bogomil mezarlarını yerinde ince-

lemek isteyen arkeologlar, bu fırsat ve aşklarından, taşıt araçlarını kaçırmak ihtimali dahi aklıyamadı. Bu sebeple Radimlju'dan Mostar'a hareket saati olan 17.30 çoktan geçmişti. Nihayet bunları birer birer toplamak zarureti hasıl olmuştu. Bu suretle saat 19 da ancak bir araya gelebilmiş ve Mostar'a hareket etmiştik. Bir saat sonra da Mostar'a girdik.

Mostar'ın bütün hâkim noktaları ve yolları boyunca camiler dikkati çekiyordu. Çeşme ve mezarlıklar da aynı şekildeydi. Işıklar içindeki Mostar'da Çarşı Camii, Karagöz Camii, Riçina Camii, Kalkan Camii, Sultan Selim Camii de bunlar arasında idi. Bosna ve Hersek eyaletindeki bütün şehirlerde mutlaka birer tane Sultan Selim Camii vardı.

Neretva Nehri, Mostar'ı ikiye bölüyordu. Şehrin merkezi bir yerinde bulunan turistik oteller de burada yapılmıştı. Misafirler için Neretva Oteli ile Bristol Oteli de ayrı-

ARAŞTIRMALARI

3379

mıştı. Bu iki turistik şahane otelin birisi nehrin bir yakasında, diğeri de karşı yakasında. Nehri tam bu kısımda köprü birbirine bağlamaktadır.

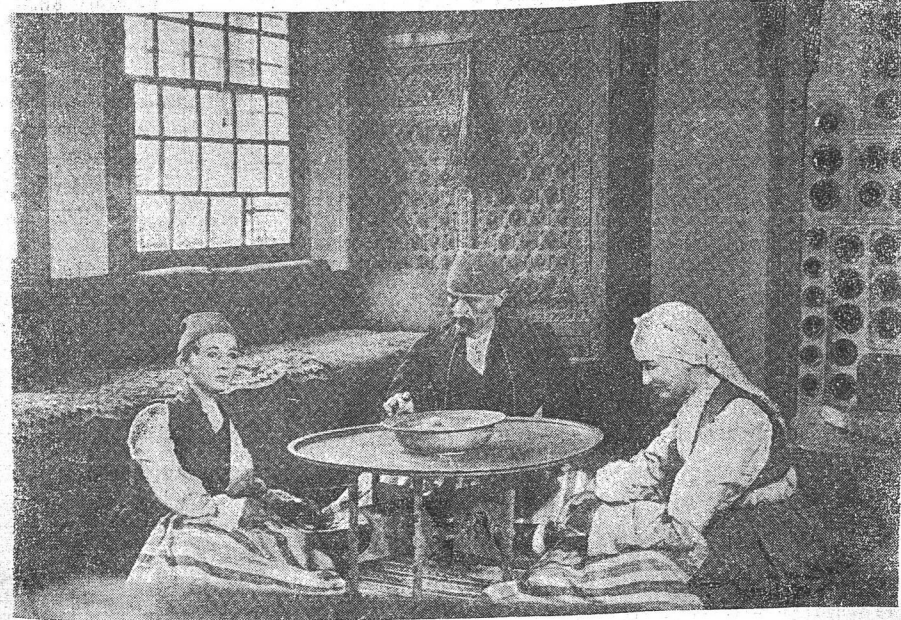
Programa göre, akşam yemeği hep birlikte yeniden restore ve tanzim olunan eski bir Türk çarşısı olan Kuyumculuk Çarşısı'daki Türk - Şark lokantasında yenilecekti. Otelimize yerleştikten sonra bizi almaya gelen rehberlerimizle yola çıktık. Saat 20.30 u geçiyordu. Sokaklar temizdi, halk ya evlerine dönüyor, ya da sinemaya veya başka eğlence yerlerine gidiyordu. Şehirlerdeki müslüman halk tamamen medeni kıyafetle doluyordu.

Aradan on dakika geçtikten sonra Kuyumculuk çarşısına gelmiştik. Mostar'ın bütün Yugoslavya'da satılan posta kartlarında ve putnik, yani seyahat acentelerindeki afişlerde ve turistik broşürlerde resmi görülen yer burası idi. Bu yazımızı da bir fotoğrafı süsleyen Mostar'ın bu semti, turistleri çeken bir şark havası taşımaktadır. Kuyumculuk Çarşısı da bu maksatla yeniden hazırlanmış.

Taş köprü, köprü'nün iki tarafındaki kuleler, bu civardaki Türk mimari tarzındaki yapılar ve dükkânlar, birbirine ve taşlara geçme demir parmaklıklar, kapı ve pencerelerdeki stil ve oymalar tamamen Osmanlı Türk yapı tarzını temsil etmektedir. Yugoslavlar, bunlara ihanet etmemiş, tarih kıymet ve haşmetleriyle mütenasip şekilde onları tâmir cihetine gitmişler. Yunan ve Bulgar şövenizmi, Yugoslavya'nın hareketlerine asla tesir etmemiş. Değeri olan hiç bir şeyi imha etmedikleri gibi, ihyasına çalışmışlar.

İşte Kuyumculuk Çarşısı'nın hali de, bunun en büyük şahidi idi.

Lokanta, iç içe bağlantısı olan birkaç salsalondan ve iki kattan müteşekkildi. Hemen hemen bütün masalar, sedirler dolmuştu. Önce masalara ince kâğıtlar içinde sarılmış yumuşak bir yiyecek getirdiler. Herkes birer paket alıp, tabağının yanına koydu. Listeye bakınca bunun "Somun" olduğunu gördüm. Süratle paketi açtım. İçinden kesilmiş büyük bir parça halis mis gibi somun çıkmıştı. Biz somunu

Sarajevo Zemaljski Muzej'de monte edilen eski bir Türk müslüman konağı odası ve sofrası.

Bize gelen KİTAPLAR

İstanbul'da, Türkiye'nin diğer yerlerinde bile çoktan unutulmuş. Çok pişkin. Parmağımızı basınca gömülüyor, kaldırıncı sünger gibi kabarıyor, ağıza atınca eriyordu. Bunu yaprak sarıması, köfte, biber ve soğan dolması onları da etli börek ve kadayıf takip etti.

Erik rakıları da kadehlerle geliyor, boşanların yerini doluları alıyordu. Nerede ise ev sahibi olmuştum. Bilhassa Yugoslavyanın çeşitli yerlerinden gelen müzeciler Türk yemeklerinin adını gayet güzel biliyorlardı. Bana çeşitli sorular yöneliyor, somunun nasıl yenileceğini, köftenin, dolmaların, sarmanın, kadayıfın nasıl yapılacağını soruyorlardı. Ben de öğrenebildiğim kadar Sırpçaya Türkçe ve Almanca kelimeler katarak gereken cevabı veriyordum. Bütün bilginler Türkçe yemek adlarından başlayarak etnografya malzemelerine kadar bildikleri çeşitli Türkçe kelimeleri sıralıyor ve yenilerini öğrenmek için yarış ediyorlardı. Kadehler şerefime kalktıca bitmek bilmiyordu. Ben de iyice keyiflenmiştim. İçim içime sığıyordu. Bir ara ayağa kalkarak bu Türk yemeklerini pişiren aşçıyı görmek istediğimi ifade ettim. Mutfağa geçtik. Yemekleri pişiren Aşçı Yunus Efendi babacan görünüşlü, şişman, elli yaşlarında kadar bir Yugoslavyalıydı. Kendisini tebrik ettim. Ayrıca bu kadar nefis Türk yemekleri yaptığı için de teşekkürlerimi bildirdim. O da bir Türk'le karşılaşmaktan, yemeklerinin beğenilmesinden çok memnun kaldığını söyledi.

Bahtiyarlık içinde idim. Bütün üzüntüm bir sabit fikir halinde şu noktada düğümleniyordu: Yugoslav Müzecilerinin bu nazik davetine neden Türk müzecileri katılmadı. Bu eserleri, bu yakın ilgiyi müşahede imkânını bulamadılar. Acaba ben bu gördüklerimi tam olarak aksettirmek suretile memleketime faydalı olabilecek miyim. Yazılarımı ilgililerce takip edilebilecek mi? Sonra düşündüm ki, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü 24 müze için dergimize abonedir. Bu yazdıklarımı bu suretile belki okuyacaklardır.

Kuyumculuk Çarşısı Türk Lokantasından ayrıldığımız zaman saat 24 ü gösteriyordu. Hotel Bristol'ün en üst katındaki 508 numaralı odama çıkarken bir gün sonraki programı düşünüyordum: Saat 9 da Hotel Neretva önünden hareket edecek ve Blagaj (Blagay)'a gidecektik. Sarı Saltuk burada yatıyordu.

* William Shakespeare — Ülkü Tamer: "Othello". Oyun. Varlık Tiyatro Serisi: 12. 17X12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

* Nurullah Berk: "Resim Bilgisi". Varlık Faydalı Kitaplar: 31. 17X12 boyunda, 160 sayfa metin, 32 sayfa resim, 5 lira.

* Bronislaw Malinowski — Ender Gürol: "Büyük, Bilim ve Din". Varlık Büyük Cep Kitapları: 233. 17X12 boyunda, 64 sayfa, 2 lira.

* Edith Hamilton — Ülkü Tamer: "Mitoloji". Grek ve Romen. Varlık Faydalı Kitaplar: 32. 17X12 boyunda, 224 sayfa, 5 lira.

* John Steinbeck — Muzaffer Reşit, Filiz Karabey: "Cennet Çayırları". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 60. 17X12 boyunda, 200 sayfa, 4 lira.

* Recep Bilginer: "İsyancılar". Üç perdelik oyun. Yeditepe Yayınları: 134. 17X12 boyunda, 96 sayfa, 300 kuruş.

* Ercümen Behzad: "Üç Anadolu". Şiirler. Yeditepe Yayınları: 135. 20X14 boyunda, 80 sayfa, 300 kuruş.

* Erol Türegün: "Beş Akşam". Şiirler. Yeditepe Yayınları: 136. 20X14 boyunda, 64 sayfa, 200 kuruş.

* Özker Yaşın: "Kanlı Kıbrıs". Şiirler. Bir Şahlanışın Destanı. Varlık Büyük Cep Kitapları: 234. 17X12 boyunda, 64 sayfa, 2 TL.

* Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü: "Türk Etnografya Dergisi". Sayı V, 1962. İçindekiler: Elçin: Denizli Dokumacılığı, Durul: XV. Asır Hayvan Motifli Halıların dair yeni bir örnek, Kocabas: Tophane İnceleliği, Oral: Selçukilerde giyim esyası, Önen: Osmanlılar devrinde Borunda barut fabrikaları, Gököglü: Kastamonu çorbaları, Ünver: Türkiye'de kahve ve kahveneler, Kerametli: Folklor ve Açık Hava Müzeleri, Koşay - Ülkü: Anadolu'da iptidal çanak - çömlekçilik, Temir: Yakutlarda süsleme sanatı, Elçin: Folklor ve Etnografya ile ilgili kitaplar, Eralp - Özerdim: Bibliyografya. 29X21 boyunda, 106 sayfa metin, 48 sayfa levha, fiati yazılmamıştır.

KIBRIS, MAGOSA VE NAMIK KEMAL

Yazan: Mehmet ÖNDER

1961 yılı Temmuz ayında. Kıbrıs'ta, bir Türk Müzesi açmak üzere çalışmalarda bulunmuşum. Kıbrıs'taki Türk köylerini birer birer dolaşırken; bazı etnografik eşyalar derlemiş, bu arada Magosa'ya da gelmişim. Bildiği gibi, vatan ve hürriyet şâirimiz Namık Kemal bu şehirde bir süre sürgün hayatı yaşamıştı. Devrin Osmanlı Padişahı Sultan Abdülâziz, Namık Kemal'i, "Vatan yahut Silistre" piyesinin oynanmasından sonra, 5 Nisan 1873 tarihinde Magosa'ya sürmüştü, koca Şair, Magosa zindanında otuz sekiz ay kalmıştı. Bu zindan acaba ne olmuştu? Türk Kıbrıs, bu büyük insan için acaba burada ne yapmıştı? Magosa'ya geldiğim gün, bunları düşünüyordum.

Magosa'daki Türk Ocağında, ilk sualim Namık Kemal ve zindanı oldu. Kahvelerimizi içtikten sonra, şehri gezmiye çıktık. Türk semtindeki büyük bir alanda, Namık Kemal'in tuğ büstünü görünce sevindim. Daha sonra da Magosa Kal'ası bedenlerinden birindeki zindanı ziyaret ettik. Kesme taşlardan yapılmış, tonoz kubbeli daracık bir oda. Ancak bir insanın girebileceği bir kapısı, bir de küçük penceresi var. Anlatmaya başladılar:

— Şurada yatağı vardı şurada da iskemlesi. Kapıdaki şu delikten üç övün yemeği verilirdi. O zamanın Kıbrıs mutasarrıfı Veys Paşa, onun zindan önündeki bahçede dolaşmasına, ziyaretçi kabul etmesine izin vermişti. Namık Kemal, bir çok eserlerini işte bu taş odada yazmış, daha sonra da bu odanın üzerine ahşap bir çatı katı yaptırarak oraya taşınmıştı.

Taş merdivenlerden çatıya çıktık. Namık Kemal'in şahsî parasıyla yapılan, ötü saçaklı bu kulübecik Müze haline getirilmişti. Ortada bir masa, üzerinde ziyaretçilerin intibalarını kaydettiği bir defter duruyordu. Duvarlarda Namık Kemal'in fotoğrafları, el yazısıyla belgeler, sürgün fermanı asılıydı. Tam karşıda da tam 14.44 de durmuş bir duvar saati, var. Magosa'ya saat tam 14.44 de ayak basmış Namık Kemal. Bu saat o hatırayı yaşatıyordu. Bir köşede Anıt Kabir'den getirilmiş bir torba ve

tar toprağı burcu burcu tütiyordu. Müzeyi, 1957 yılında, Magosa'daki Namık Kemal Lisesi açmıştı.

Müzeyi gezerken, Kıbrıs'lı bir genç:

— Magosa'da yüz yaşına merdiven dayamış, Mehmet Kahveci adında bir ihtiyar Yaşar Çoçukken, Namık Kemal'in hizmetinde bulunmuş. Hafızası yerinde, Onu tanımak ister misiniz, dedi.

Magosa'da köşe bucak Mehmet Kahveci'yi aradık. Küçük, tek katlı bir evceğizde oturuyormuş. Torunları bizi içeri aldılar. Elini öptük, yatağı başucuna gömüldük, Sakalını sıvazlayarak içini çekti, anlatmaya başladı:

— Namık Kemal zindandayken, ben oniki yaşlarında bir çocuktum, Yemeğini biz hazırlardık. Sofrayı çoğu zaman ben götürürdüm. O na, İstanbul'dan sandık sandık lokum gelirdi. Her seferinde bana lokum verir, yavaş yavaş okşardı. Bütün gün yazı yazar, kitap okurdu. Gece yarılmasına kadar mum ışığında çalışırdı...

İhtiyarın yaşlı gözleri buğulanmıştı. Bir müddet sustu. Sonra hafızasını zorlayarak anlatmağa devam etti:

Uzun boylu, aslan gibi bir adamdı. Hani bir resmi var ya, onun gibiydi. Kıbrısta onu çok severlerdi. Sırmalı sırmalı adamlar gelir, onun la konuşurlardı. Sonraları onu zindandan çıkarıp serbest bıraktılar. Çarşısı, pazarı dolaşır, akşam olunca, zindanın üstündeki odasına gelirdi. Çok adamlar ziyaretine gelirlerdi. Sonra, kocaman bir gemiye bindi, gitti. O gün ben çok ağladım. Giderken bana bir alevuç para verdi, lokum verdi. Ya işte böyle. Arslan adamdı. O meydandaki heykeli gibiydi...

Bu, ihtiyar, gün görmüş, canlı tarihi da ha fazla yormadık, onu torunlarıyla, hatıralarıyla başbaşa bırakarak ayırdık..

Magosa, büyük Vatan ve Hürriyet Şairi. ni, Namık Kemal'i asla unutmamıştı. Magosa Namık Kemal'i yaşıyordu. Her köşede onun sesi, Onun nefesi vardı. Ve namık Kemal'in, sesi, dalga dalga Kıbrıs ovalarına yayılıyordu "Arş yigitler, vatan imdadına!"

Derlemeler:

KOLAY'DAN İLENC, TEKERLEME, MÂNİLER

Yazan: Mahmut KADIROĞLU

İLENCLER:	Telli gaşuk
Adı batasica	Yıkar yıkar
Ağzın burnum şap olsun da dil - cevap vereme.	Gine bulaşuk
Ahir gidişin olsun, Allahından bulasica.	Buruncamın hocası, Kel Düriyenin gocası
Ansuzuna gidesice	
Benden gördüğün gününen gal. Beşikte gör eşikte görme.	Dandini dandini dan ister Bey bubaşından don ister
Bi yanın aksın, bi yanın goksun.	Basma donu beyanmez Püsküllü Pontu ister.
Bi yanın gurusun, bi yanın gürüsün	Fadime Fadik Burnu düdük
Canını bağrını yiyesice. Çiğnerinin bağından dutul. Çat dı dak çatlıyasica. Çenesi kitlenesice.	Çiğalmacı İndir sacı Köpeklerin arkadaşı
Davun çıksın da yinürcele yisin.	Gara gız Gartan gız
Daşlar, gayalar yağsın başına. Daş kesilesice.	Un çuvalını yırtan gız
Ecirsüz dertlere dutul. Ekmek davşan olsun, sen tazu ol da peşinden yeteme.	Ocak başında maşa Burunca'dan guru paşa
Etdüğüm eyilleğe gözüne dizine dursun.	*
Geberesice.	İlk bölümünü 171. ci sayıda
Gelişin olsun da gidişin olma- sın.	yayınladığımız "Kolay'dan ma- niler" in, bu sayıda da ikinci
Gelmeline git.	bölümünü sunuyoruz.
Gözün baksın, tenin çeksın. Gözlerinin elifi söyünesice. Hışmına dikilesice.	Altın tas altın tarak Giderim yollar ırak
Kan gusasica.	Evel dizdizeydik
Kör ol da sürün.	Şimdi yıldızdan ırak
Kudurup da etini yiyesice.	
Şişip de dağılasica.	Altın tasım kırıldı
Yanı garadan git de yan çar- pına dikil.	Dibine su duruldu
Yedi gat yerin dibine gaymıya- sica.	Eller yârim dedikçe Benim boynum buruldu
Yeğin yerin yere gelsin, gara bağrın güne gelsin.	Anterisi (1) almış Yâr sevmesi zorumuş
Yüzünü gör izini görme.	Bileydim sevmez idim Müşterisi çoğumuş
*	
TEKERLEMELER:	Bahçelerde bibersin
Anşa aşık	Küçüksün kibarsın

Deyyos baban vermezse
Çatlasın da gebersin

Barmağında tel yüzük
Sıkma tenlerim nezük
Sen orda ben burada
İkimize de yazık

Ben bir küçüklü cezveyim
Elden ele gezmeyim
Verin benim yârımı
Boynum bükük gezmeyim

Bu karşı çamlık'm'ola
Dibi gübürlük'm'ola
Gurbetteki yârimin
Yakası kırılm'ola

Çıgaram incedir
Almiya barmaklarım
Eyi biyol öptüyüm
Gurudu dodaklarım

Çıkrık dolu mekere (2)
Bal mı kattın şekere
Adam meyli verir mi
Sınanmadık bekere (3)

Çıkrığın urganıyım
Üstüğün yorganıyım
Hangi yola gidersen
Ö yolun kurbanıyım

Derelerin erüğü
Ben gelmeden göğüdü
Kız geldim kız gidiyem
Hiç mi beker yoğudu

İndim dereye durdum
Bi çift efeyk (4) vurdum
Kız ben senin yoluna
Yedi yıl beker durdum

Kara saçın yas durur
Yel eser dolaşdurur
Üzülme nazlı yârim
Hak bizi kavuşturur

Istanbul Folkloru:

ESKİ İSTANBUL'DA HACI TEHNIYELERİ

Yazan: Münevver ALP

Hac farzını yerine getirmek için kadın ve erkek bir müslümanın evvellâ zengin, vucütçe sağlam olması, yakın akrabaları arasında muh taş, fakir, hasta olmaması, bakmakla borçlu ol duğu ilesi efradının da hiç olmazsa beş sene ge çinebilecek bir geliri olması şarttı. Bu şartla- ra sahip olan her müslümanın hac farzesini ifa etmesi lâzım gelirdi.

Hicazdan sağ ve selâmet dönen erkek ve kadın, bütün hacılar, mutlaka evlerinde tehni- ye cemiyeti verirdi. Erkek tehniyeleri cuma günleri yapılırdı. Kadın tehniyeleri de ekseriya salı günü olurdu.

Bu tehniyeler için en aşağı kırk, elli okka hacı lokumu ismarlanırdı. Bu lokumları yapan meşhur fırınlar vardı. Başta Eyüpsultan, Cağa loğlu, Çakmakçılar, Karaköy, Sarıyer fırınları gelirdi. Bu lokumlar yağ ve küllü su ile bir miktar tuzla ve sahleple karışıp yuğrulur, ha mur iç fındık veya leblebi büyüklüğünde kesil- lir fırın tepsiyle fırında kurutulurdu. Okka hesabı ile ismarlanır ve alınırdu. Fırınlara tem- iz ve kuvvetli torbalar götürülür, lokumlar tartlara ve torbalara doldurulurdu. Bir çuval şeker, iki binlik gül suyu alınırdu. Eğer evde yeteri kadar bağ kaşık yoksa, üç dört deste de

bağ kaşık tedarik edilirdi. Tehniye masrafı eve geldiği gün, evin kapısı yeşile boyanırdı. Kapının yeşile boyandığını gören çoluk çocuk sevinç içinde

"DÖN BABA DÖNELİM,
HACILARA GİDELİM,
LOKUM, ŞERBET İÇELİM"

Diye haykırmaya, halka olup döne döne oynamaya başlarlardı.

Tehniyeden iki gün evvel kalaylatılmış ka- zanlara şekerler ıslatılırdı. Şerbetler ne iç ba- yılacak kadar ağdalı, ne de hoşaf kadar haf- fif olurdu.

Karar bir kıvamda eritilen şekerler, temiz tülbentlerle süzülür, kazanların içine birer kep çe ile üstleri örtülürdü. Hacı evinin alt kat o- dalarında odanın büyüklüğüne, küçüklüğüne göre üç veya dört sofraya kurulurdu. Bu sofralar büyük sofraya yaygıları üzerine konan dört ayak lı alçak sofraya iskemlesinin üstüne oturtulan etrafına ferah ferah on kişi alacak büyüklükte meydan sinileriydi. Alta serilen sofraya bezleri- nin üstüne on tane yer minderi yahut simit şeklinde yapılan sofraya şiltesi konurdu.

Bu büyük meydan sinileri her evde bulun

Kara erik kararsın
Yâr sen beni ararsın
Sarılalım yatahım
Ateşimiz kararsın

Kara koyun saçağı
Kanda durmaz bıçağı
Be sözünde durmayan
Yiğitlerin alçağı

Karşıda görünürsün
Ak bürük bürünürsün
Üzülme nazlı yârim
Çok güzel görünürsün

Kaşların kıldan ince
Ötüyem görmeyince
Allah canımı almasın
Koynuna girince

Kaya dibinde cütlük (5)

Ayakları gücücük
Güzelliğine mahnam yok
Memelerin gücücük

Küp içinde ireçel
Eyi gün gelir geçer
Kötü yere düşersen
Ahunan ömrün geçer

Kiremitlik örümcek
Selâm söyle görüncek
Adam bihoş oluya
Sevdiğini görüncek

Sıra sıra tikenler (6)
Ak anteri dikenler
Smasından bell'olur
Hasiretlik çekenler

Su gelir bizden beri
Sırmalı gözden beri

Ben yarimi görmedim
Bıldırki gözden beri

Su gelir bulanarak
Havluyu dolanarak
Sen benim öz malımsın
Gelive sallanarak

Su gelir ılgın ılgın
Üç yiğit bana furgun
İkisi göyle böyle
Biri boyuma uygun

(Bu manileri; Süleyman Acar, Melike Öz, Dursunhatun Ocak ve Kerime Kadıroğlu- dan derledim.)

(1) Entari (4) Üveyik
(2) Makara (5) Cıvcıv
(3) Bekâr (6) Dükkân

mazdı. Zengin evlerinde bir veya iki tane bulunursa bile, bunlar da düğünler ile tehniye, hafız ve hatim gibi cemiyetler için, kâfi gelmezdi. Fakat ihvanı ve dervişini fazla olan tekkelerde bu sinilerden fazla bulunurdu. Dergâh ihvanlarından zenginler, bu sinileri, halka hayrat vermeleri için tekkelere hediye ederlerdi. Düğün, lokma, tehniye ve ziyafet verecek bir çok aileler, mahallelerinde veya sokaklarındaki tekkelerden bir iki günlüğüne istediği sayıda sini alabilirdi. Yalnız Ramazan iftarları bir ay devam edeceği için tekkelerden alınmaz bakırcılardan kiralanırdı. Erkek hacı tehniyesinde evin oğlu, damadı, yakın komşu delikanlıları misafirlere hizmet ederlerdi. Evin hanımları, halâyıkları mutfağa kapanır, boşalan lokum kâselerini, kaşıklarını yıkar, kurular, gerisini hazırlar, mutfak kapısından uzatıp verirlerdi.

Sabahtan hazırlanmış sofralara, sini kenarlarına onar adet bağ kaşık dizilir, ortaya da bir büyük kâse lokumlu şerbet konurdu. Kapıdaki bekçi, tanıdığı tanımadığı kapıdan geçen bütün erkeklerle buyur, ederdi. Sokaktan geçen yabancı dahi olsa, hac sevabını kazanmak için dâveti çekinmeden kabûl ederdi. Delikanlıların buyur ettiği sofraya oturur, lokumlu şerbet içer, "Allah hakkını mübarek kalsın" duası ile giderdi. Bu on kişilik büyük kâselere onbeş keçe şerbet, yedi keçe lokum doldurulur, içine üç kahve fincanı gülsuyu karıştırılarak sofraya misafirlerin önüne konulurdu.

Sokakta oynayan çocuklara tehniye günleri, gün doğardı. Hemen hemen ilk sofraları onlar açarlardı, sonra babaları ile birlikte gelirlerdi. İkinci, üçüncü defa mideleri bozuluncaya kadar lokum şerbet içerlerdi. Tehniye sahipleri de çocukların bu gelişlerini bereket, sevap sayarak hoş karşılarlardı. Sabahtan öğleye kadar erkek misafirler seyrek gelirlerse de, cuma namazından çıkan halk, hacı evine oluk gibi sökün ederli. Akşam da erkek akrabalara, yakın dostlara bir iki sofralık pilâvli zerdeli akşam yemeği verilirdi. Yemekten sonra hacı efendi, hac yolculuğunu, Arafat'ı, Kurbanı, Ehramı, Mekke-i Mükerreme'yi, Medine-i Münevvere'yi, bütün gördüklerini uzun uzun hikâye eder:

"— Darısı başımıza, Cenab-ı Hak, sizlere de nasip etsin!"

Duasiyle Hicaz'dan getirdiği tesbihlerden, basur halkalarından hediyelerini verir, sakal-

larına hacı yağı sürer, erkek tehniyesi de bu şekilde sona ermiş olurdu.

Kadın hacı tehniyesi, daha başka olurdu: Hacı hanım, yeşil hacı entarisini giyer, başına yeşil başörtüsünü örter, köseye otururdu.

Evin genç kızları, görücüye çıkmak çağına gelmiş yakın komşu ahabab kızları, torunları görücülük elbiselerini giyerler, başlarına elmaslarını takarlar, şerbetlenen misafirleri üst katta karşılarlardı. Onlara kahve fincanlarıyla birer yudum zenzem ikram ederler, saçlarına pamukla hacıyağı sürerlerdi.

Yine evin alt kat odasına sofralar kurulur, misafirlere evin halâyıkları, yakın komşular ve akraba hanımlar, hizmet ederdi.

Yine iki üç evin hanımı, halâyığı mutfakta şerbet kâselerini hazırlar, boşalanları yıkar, kurular, dolu kâselerle temiz kaşıkları sofraya hizmete bakan hanımlara verirlerdi.

Kadın misafirler, yaşmaklarının yalnız alt tarafını gözerler, tepelerine iğnelerler; feraceleri ile sofraya otururlar, lokum şerbetlerini içerlerdi. Sofradan kalktıktan sonra hacı hanımın elini öpmek, önu tebrik ederek duasını almak, zenzem içmek, hacıyağı sürmek bahanesiyle yukarı çıkarlardı.

Ekseri görücüler, kız görmek üzere hacı tehniyelerini gezerlerdi. Çünkü tehniyedeki gelinlik kızlar, görücüye çıktığı zamanki gibi somurtmaz, put gibi durmaz, tabii haliyle güler, söyler dolanırlardı.

Bu halleriyle daha göz alıcı olurlar, daha çabuk beğenilirlerdi.

Hacı tehniyesinde gündüz misafirlere hizmet eden komşulara, yakın akrabalara, bir iki sofralık zerdeli düğün yemeği verilirdi.

Hacı hanım da yemekten sonra, yaşlı akrabalarına birer yakımlık Mekke kıması, gümüş basur halkası, genç tazelere akik yüzük, birer dizi mercan hediye ederdi. Hicaz'a götürülen küçük sandıklara Sahare denirdi. Evin kızına ve gelinine bu saharelerden, elbiselik, çehizlik yorgan yüzükleri, kıymetli Şam kumaşları ve geysiler getirilirdi.

T E Ş E K K Ü R

Dergimizin KIBRIS ÖZEL SAYISI dolayısıyla çeşitli dost, abone ve teşekküllerden tebrik mektupları almaktayız.

Biz de kendilerine teşekkürümüzü sunmayı bir borç biliriz. T. F. A.

İncelemeler:

KIBRIS'TA TÜRKLER

Yazan: Kerim YUND

Dil bilgisinin büyük; ama pek büyük önemi vardır. Ruslar, Tatarları zorla kendilerine bağlayamayınca, Kırım prenslerini ve a. silzadelerini Rus okullarında okutmaya ve onlara rusca öğretmeye çalıştılar. Bonapart ta bir yabancının fransızcaı öğrenmesindeki Fransızlar için elde olunacak faydayı biliyordu. Mısır: silâh gücüyle almanın müşkülâtını gören bu general, Mısırdan ayrıldıktan sonra, yerine bıraktığı vekiline yazdığı mektupta, Mısırın ileri gelen ailelerinin gençlerin den bir kısmını dönüştürme Paris'e getirmelerini ve bunların fransızcaı öğrendikten sonra, yeni den Mısır'a dönünce, kendilerine çok yararlı olacağını belirtiyordu.

Uzun zaman egemenliğimizde bulunan, sonraları bizden ayrılan Kıbrısta ise Türklerin bir kısmı türkçeyi unuttuğu, rumcaı ana dili olarak kullanmakta bir kısmı da hem türkçeyi, hem rumcaı ana dili olarak söylemekte, bir kısım Türkler de rumcadan alınmış kelimelerle ancak türkçe fillerle konuşmaktadır. Bunlarla birlikte öztürkçe konuşanlar çoğunlukta dır.

Az da olsa Türklerin türkçeyi bırakıp rumcaya dönmeleri, hattâ yalnız rumcaya değil, Hıristiyan olmaları tarihi vakialardanır. Karşı tarafın uzun yıllar (1875) sistemli çalışması; Kıbrıs Türklerinin ve bizlerin de yanlış davranışlarımız, Yeşil ada'da Türk sayısının azalmasına sebep olmuştur. Ancak son yıllarda Kıbrısta, ilginç bir artış buradaki yitkileri mizin çoğalmasını durdurmuştur. Aşağıdaki satırlarda yukarıda belirttiğimiz rumlaşırma ve hıristiyanlaştırma olaylarının örnekleri vardır.

Kıbrısla, Etilerin, müslümanların, Selçukların, Karamanlıların ötedenberi ilgisi vardır. Jeolojik bakımdan Asyanın bir parçası olan ada, ancak 1570 yılında baştan aşağı bir Türk toprağı haline getirilmiştir. Adayı Osmanlılar alınca Adana, İçel, Antalya ve İçanadolu dolaylarında (30. 000) kadar Türk ailesi buraya göç etmiş ve yerleştirilmiştir. Daha sonradan Kıbrısta Türk boyları, çeşitli sebeplerle geldi ve kısa zamanda Türk halkı arttı. Kıbrıyanos adlı bir Kıbrıslı ortadoks Hıristiyan papazı, Rum Kıbrısın nüfusunun 1777 yılı sa-

yımına göre 47.000 i Türk, 37000 i de Rum olmak üzere 84.000 olduğunu yazmıştır. İngilizlerin 1793 de ölen Halep ve Kıbrıs konsolosu De Vezin de kendi zamanında Kıbrıs nüfusunun 60.000 inin Türk, 20.000 inin ortodoks Hıristiyan olmak üzere 80.000 olduğunu göstermektedir.

Aşağı yukarı 100 — 110 yıl sonra 1878 yılında Kıbrıs İngilizlerin aldıktan sonra çeşitli yıllarda yaptıkları sayımlarda ise Kıbrıstaki Türk, Rum nüfusu şöyledir:

Sayım Yılı	Türk Nüfusu	Rum Nüfusu
(1777)	47 000	37 000)
1881	45 458	136 631
1901	51 309	182 739
1931	64 245	276 572

Kıbrısta Türklerin azalması çeşitli sebeplerden ileri gelmiştir. Bu sebeplerden en önem ileri şunlardır: Kıbrıs İngiliz idaresine geçince, Türklerin muhtelif düşünce ve âmiller altında Türkiye'ye yerleşmeleri; Kıbrıs Türk kızlarının evlenme maksadıyla Türkiyeye gitmeleri veya Araplar tarafından muhtelif Arap memleketlerine taşınmaları; sırf ortodoks Hıristiyan olmaları sebebiyle kendilerini Rum sayan aslında Rum ırkı ile ilgisi olmayan Hıristiyanların tesiriyle Türklerin dillerini; milliyetlerini dinlerini kaybetmeleri.

Kıbrıs Türklerin tutulduğu dertlerden en büyüğü ve birinci olan Rum tesiri hakkındaki bu makalemizi 1938 yılında basılan İsmet Konur'un (Kıbrıs Türkleri) kitabından faydalanarak sunuyoruz.

Rumlar bilhassa İngiliz idaresinden çok şımarmışlar, Türklerle çeşitli bakımdan gadre uğramışlardır. Rum milliyetçileri ve din adamları adadaki Rum hakimiyetini artırmak için ne lâzımsa yapmış, bu meyanda Türklerin rumca konuşmaları ve Hıristiyan olmaları hususunda iktisadi siyasi bir çok tuzaklar kurmuşlar, başkılar yapmışlardır.

Osmanlılar 1570 yılında Kıbrıs alınca her kesi dilinde, dininde serbest bırakmışlardı. Bu rumun halkı olan ortodoks Hıristiyanlar da rumca konuşmakta serbestti. Adaya yerleşen Türkler de kendi dillerini konuşuyorlardı. 1878

İngiliz işgalinden sonra Hıristiyanlar dil hususunda Türkçeye tesir etmişlerdir. Çok sonraları durumu takdir eden Türk halkı, okullar açarak maarifi ve Türkçeyi yaymış ve halkımıza benliklerini öğretmiştir. Buna rağmen konuşma dili rumca olan Türklerin mun telif yıllarda durumu şöyledir:

Yıllar	Türk olduğu halde konuşma dili rumca olanlar
1911	1191
1921	1475
1931	1631

Yukarıda konuşma dili rumca olan Türklerin daha ziyade toplandığı yerler Lefkoşe ve Baf'tır. Bazı köylerde de Türk halkı hem Türkçe, hem rumca bildiği halde rumcayı daha fazla benimsemekte ve kendi aralarında onu kullanmaktadırlar.

Bazan Lefkoşa, Magosa ve Baf kazalarının bir çok köylerinde olduğu gibi Türk halkı esas itibarıyla Türkçe konuşmakla birlikte, cümleler arasında sık sık rumca kelimeler ve tâbirler kullanmaktadır. Halbuki rumların "Enosis" teşekkülleri harekete geçmeden önce, Kıbrısta yaşayan Hıristiyan Ortodoksların bir çoğu rumca dahi bilmezler, Türkçe konuşurlardı.

Dil sahasında rumcanın, Türkçe üzerine baskısı yukarıdaki durumda olduğu gibi, din sahasında da Ortodoksların, saf ve cahil Türk köylüleri üzerindeki etkisi önemli olmuştur. Bazı Türk köylüleri dinlerini muhafaza etmekle beraber Hıristiyan mukaddesatına bir kudsiyet zıfaze etmektedirler. Onlar buralara da adak adamaktadırlar. Türklerin çok ziyaret ettiği yerler, Apostol Anderya, Cıkko adlı manastırlardır. Bu manastırlara sığınmaya, baş ağrısına, göz ağrısına benzeyen hastalıklara karşı şifa elde etmek için gidilir. Mumlar yakılır, kurbanlar kesilir.

Bazı Türkler, hem dillerini, hem dinlerini, hem de adlarını değiştirerek Hıristiyan olmuşturlar. Kambo, Paralimni, Sodiri, Prigo tannassur hâdiselerine maruz kalan köylerin en başta gelenlerindedir. Kambo'da 1921 sayımında 8 Türk müslüman vardı. 1931 sayımın-

da hiç kalmamıştır. Bu köyün Hıristiyan olmasında Cıkko manastırının tesiri çok büyüktür. Burası zengin bir manastırdır. Civar köylerin Türk halkı tarafından ziyaret edilir. Papazların tesiri ve Rumların teşviki ile ziyaretçiler bir zaman geliyor ki Hıristiyan olmakta tereddüt etmiyor. Dolayısıyla irken Türk oldukları halde Rum sayılıyorlar.

Osmanlılar zamanında bazı tutumlar Türk ve Müslümanların aleyhine ve Rum Hıristiyanların lehine olmuştur. Bunlardan biri de Osmanlıların Rumlara verdiği imtiyazdır; Meselâ Kıbrısta Türkler askere alındığı halde, Rumlara ve Hıristiyanlara askere alınmıyordu. Bu hareket Ada Türklerinin aleyhine ve azalmasına sebep olmuştur.

Dil ve din bakımından ileri sürdüğümüz fikirler ve gösterdiğimiz örnekler Kıbrıstaki ırkdaşlarımızın sistemli bir şekilde azalmasına sebep olmuştur. Bu bakımdan Kıbrıs Türklerini dil, din ve iktisadî baskılardan kurtarmak, onların haklarını savunmak vazifemiz olmuştur.

NEZLE ve GRİPTE

ECZANELERDEN ARAYINIZ

(Folklor: 42)

İlgın Fökloru:

ZAN UŞAKLI BİR HİKAYE

Derleyen: Haydar CENGİZ

Eskiden, bir kayıbm bulunmasında bir vak'anın aydınlanmasında ve faillerinin bulunmasında "Zan uşağı" denilen — Takipçi ve bulucular — kullanılmış. Zan uşağı; biri — keşfedici — diğeri — ezberleyici — olmak üzere iki kişiden teşekkül edermiş.

Zan uşağının bir vakayı nasıl keşfedip aydınlattığını İlgın'da söylenip anlatılan bir hikâyeye ilâzaha çalışalım.

Zan uşağının kullanıldığı devirlerde fakir bir ailenin saf bir hatunu var. İşçi olan kadıncağzın kocası, akşam üzeri kazanıp getirdiği üç — beş kuruşu karısına verir. Ve şöyle de tembih edermiş: — Hatun, ben seni bilirim, müsrifsin, elin açıktır, sakın verdiğim paraları harcama. Ramazan geliyor o zaman harcarız der. Ne ise zaman geçmiş ramazan'a beş on gün kalmış ama biriken üç beş kuruşta on altın olmuş. Yine bu günlerden biriymiş eve esmer kısıboylu bir dilenci gelmiş kapıyı çalmış "Allah rızası için şu Ramazan kuluñuza bir sadaka ihsan edin" demiş. Saf hatuncağız: "Senin adın Ramazan öyle mi?" deyince dilenci: Korkarak "Evet" der. Hatun: "Dur öyleyse der ve içeriye gider on altını Ramazan'ın eline tutuşturur. Ramazan parayı alınca hemen sıvışır. Doğru memleketine gider.

Bir kaç gün sonra oruç ayı olan Ramazan gelir çatar. Saf hatunun kocası: — Hanım getir şu paraları artık mübarek ay geldi tatlî tuzlu birşeyler getirir yeriz der. Hatun — Sen o paraları Ramazana veririz dememiş miydin. Kocası — Evet. Hatun — Geçen gün Ramazan geldi ben de verdim gitti. Deyince adamcağız dizlerini dögmeye başlar. Dizini döğerken karısını döğer; yanar tutuşur elden ne gelir. Oturup düşünceye dalar. Düşünürken zan uşakları akına gelir. — "Bizim parayı bulsa bulsa ancak onlar bulur der ve gider zan — uşağına. Varrı oraya derdini anlatır. Zan uşağı adamın derdini dinler ve: Altınların yarısı bizim olursa paramı bulurum der. Zavallı adam düşünür, parayı başkasına buldurtamayacağız beş altın hiç yoktan iyi der ve teklifi kabul eder.

Zan Uşağı: Karın bize dilencinin eşkâlini

tanıtsın derler. Hatun da dilencinin eşkâlini şöyle tanıtır:

"Çeşni (1) siyah

Boyu gede

Adı Ramazan

Aldı parayı, düştü yola revan!

Der. Zan Uşağı bir köşeye otururlar düşünmeğe başlarlar!

Düşünürlerken keşfedici zan uşağı öbür arkadaşları olan ezberleyiciye şöyle bakalım tanır der.

Ezberleyici :

Çeşni siyah boyu gede

Adı Ramazan

Aldı parayı, düştü yola revan.

deyince;

Keşfedici Z. Uşağı: Öyleyse bunun memleketi İsfahan der. Düşerler İsfahanın yoluna. Günler geçer İsfahana varırlar. Otururlar bir taşın üzerine düşünmeğe başlarlar Düşünürlerken keşfedici Z. U., Ezberleyiciye — söyle bakalım bir daha" der.

Ezberleyici:

Çeşni siyah boyu gede

Adı Ramazan

Aldı parayı düştü yola revan

Memleketi İsfahan.

deyince:

Keşfedici, gülererek başını sallar ve: mahallesi Hocacıhan der ve sora sora Hocacıhan mahallesini bulurlar varırlar bir çeşmenin başına. Ezberleyiciye söyle bakalım bir daha.

Ezberleyici:

Çeşni siyah boyu gede

Adı Ramazan

Aldı parayı düştü yola revan

Memleketi İsfahan.

Mahallesi Hocacıhan.

deyince:

Keşfedici dur; karısının adı Handan ol.

(1) Çeşni, Lügat mânâsile göz anlamına gelirse de halk çeşni olarak ve renk karşılığında kullanılmaktadır.

masın der. Çeşmede su dolduran kadınlara: "Baclar bu mahallede kısa boylu esmer ken. di adı Ramazan, karısının adı Handan olan bir adam var mı derler. Kadınlar evi tarif ederler. Zan uşağı daha kapiya gelmeden; Ramazan kendilerini görür ve karısına: Hanım der: "Şu gelenler bana geliyor ben tavana çıkayım kapiyu çalarlar, yok çarşıda, isterseniz evimizi arayın de." der ve paraları Kur'an'ın kılıfına saklar ve tavana çıkar Z. Uşağı kapiyu çalar. Handan hanım kapiyu açar ve "Kocam yok" der. Keşfedici, Ezberleyiciye şöyle şuna bir daha.

Ezberleyici:

Çeşni siyah boyu gede
Adı Ramazan
Aldı parayı düştü yola revan
Memleketi İsfahan
Mahallesi Hoca cihan
Karısının adı Handan

deyince:

Keşfedici bağırarak "İn gel deyus tavandan" der ve Ramazan nereden geldiğini bilemez tozunu silkerek tavandan iner gelir Z. Uşağı "filân yerden sızdırdığım parayı ver" derler. Ramazan inkâr eder. Ezberleyiciye; "Söyle bir daha" der.

Ezberleyici:

Çeşni siyah boyu gede
Adı Ramazan
Aldı parayı düştü yola revan
Memleketi İsfahan
Mahallesi Hocacıhan
Karısının adı Handan
İn gel deyus tavandan

deyince:

"Parayı getir Kur'andan" der, Ramazan şaşkın gider parayı Kur'andan getirir. Ramazan daha önceden "şu birini bari vermiye yim" der ve ağzına saklar. 9 altını Z. Uşağına verir. Keşfedici parayı sayar bakar bir noksan. Ramazana "biri noksan bul onu da" der. Ramazan "yok, harcadım" derse de keşfedici kanmaz. Ezberleyiciye; "Söyle bir daha" der.

Ezberleyici:

Çeşni siyah boyu gede
Adı Ramazan

Aldı parayı düştü yola revan
Memleketi İsfahan
Mahallesi Hoca cihan
Karısının adı Handan
İn gel deyus tavandan
Parayı getir Kur'an'dan.

deyince:

Keşşaf, Ezberleyiciye döner ve —"Vur en se köküne çıkısın para ağzından" der demez Ezberleyici Ramazanın enseköküne öyle bir yumruk atar ki, altın Ramazanın ağzından fırlar çıkar.

Zan uşağı keseye altınlar doldurur. Doğru memleketlerinin yolunu tutarlar varırlar memleketlerine paramın yarısını saf Hatun'a verirler, yarısını da yerler, içerler, muratlarına ererler.

Hikâye Ilgarın

Yorazlar Köyü eski Muhtarı
Akıl Ağa'dan,
derlenmiştir.

TÜRKİYE MİLLİ TALEBE FEDERASYONU'NUN ÇALIŞMALARI

Hiç bir firmanın reklâmını yapma gayretinde bulunmayan, sadece ülkücü ve amatör aydın genç memleket çocuklarından kurulu Türkiye Millî Talebe Federasyonu'nun Folklor Şubesi tarafından 10 ve 31 mart günleri saat 21 de İstanbul Yeni Tiyatro'da, Arnavutköy Amerikan Kız ve Robert Koleji Türk Folklor Kulübü tarafından da 26 Mart günü düzenlenen Folklor Gecesi ve Gösterisi büyük başarı kazanmıştır.

Şimdiye kadar bu kadar kostüm ve oyun düzeni birliğile hemen hemen hiç bir Şenlik, Gösteri, Bayram düzenlenmemiştir. Gençlerimiz her bakımdan başarıya ulaşmışlardır. Gelecek sayımızda Bora Hınçer'in bu gösterilere ait bir yazısını sunacağız. T. F. A.

Kırşehir'den Derlenen Masallar: 4

CİMRİ

Derleyen: Veysel ARSEVEN

Değerli arkadaşımız Veysel Arseven, dergimizi geçen sayılarında halk musikişi, halk musikişi âletleri ve çeşitli folklor konularında değerli araştırma ve incelemeleri yanında, derlemiş olduğu efsane ve masalları da yayınlamıştı.

Arkadaşımızın derlediği "Kırşehir Masalları" serisinin ilk üç masalı da bu arada yayınlamıştı. Bu sayımızdan itibaren bu serinin devamını neşretmeye başlıyoruz.

Bir varmış bir yokmuş, zamanın birinde, fakir bir karı koca ile üç kızları varmış. Günlerden bir gün, büyük kız için bir dünürücü gelmiş. Hem evde bir boğaz eksilir, hem de zengin bir damat sahibi olurlar demişler, kızı vermişler. Gerçi adam, zengin olıya zenginmiş ama, cimrinin de biriymiş. Her gün, yurta kabuğunun içinde yemek getirilir, yarım nohut yutarlarmış. Yeni gelin bu kadar açlığa dayanamamış, günden güne zayıflamış ve bir gün ölüp gitmiş.

Adam bu sefer ortanca kızı istemiş. Yabancı değildir diyerek, ikinci kızlarını da bu adama vermişler. Ama, çok geçmeden ortanca kız da ablasının diyarına göç etmiş. Cimri adam bu sefer de en küçük kızı istemiş, onu da vermişler. Yeni gelin bir gün evin etrafında dolaşırken, altın karıştıran bir adam görmüş.

— Kimin bu altınlar, diye sormuş.

— Kocanızın, demiş adam.

İki ablasını açlıktan öldüren cimrinin cimriliği kocasına bir oyun oynamayı aklına koymuş. Kısa zamanda, kendi evi ile babasının evi arasında bir yer altı yolu açtırmış. Buradan, her gün sepellerle yiyecek getirtmiş, bol bol yemiş, gücünü yitirmemiş. Kocasının yanında ise bir nohuta razı olmuş. Hatta çok ke-re:

— Kocacığım, birer nohut bize fazla, yarınşar nohut yiyelim de, birkaç kurşunumuz artsın, diye de igneli sözler söylemiş. Bu sözleri duyan kocası, karısını daha da çok sev miye başlamış.

Günlerden bir gün cimri, karısına demiş ki:

— Bu akşam, bütün arkadaşlarımı yemeğe çağıracağım.

— Elbet Kocacığım, senin arkadaşlarını, benim de arkadaşlarını.

Adam gidip çarşıdan bir kuş almış. Bu kuşun yarısı ile yemek hazırlamasına, yarısını da saklamasını öğütlemiş. Bir yumurta kabu-

ğu içinde de biraz yağ getirmiş. Kadın, kocası gidince, bunların hepsini çöplüğe atmış, çarşıya gidip türlü türlü yiyecekler, sebzeler, meyvalar getirmiş, birbirinden güzel yemekler yapmış, kocasının arkadaşlarını beklemeye koyulmuş. Misafirler gelince, kocası mutfağa çıp hazırlıkları görmek istemiş, bir de ne görsün, çeşit çeşit nefis yemekler, çerezler, meyvalar... Aklı başından gitmiş.

— Yoksa sen kuşun hepsini mi pişirdin? diye sormuş karısına.

— Elbet efendiciğim, ne yapayım, ancak yetti. Sonra arkadaşlarına karşı mahcup düşürmek istemedim seni.

Bunun üzerine adamın aklı tüm gitmiş basından. Gözleri kararmış, fenalık geçirip yere yıkılmış. Bir yandan da durmadan "hep, hep, hepsini" diye söylenir dururmuş. Beklediği an geldiğine inanan kadın misafirlerin yanına giderek:

— Kocam fenalık geçirdi, galiba ölecek. Ölmeden önce bütün malını mülkünü bana başışlamak istiyor. Siz de gelin de tanığım olun, demiş.

Adamlar mutfağa koşmuşlar. Cimri koca, bir yandan karısını gösteriyor, bir yandan da halâ:

— Hep, hep, hepsini, diye söylenirmiş. Az sonra da kahrından ölmüş gitmiş, bütün mallar da böylece üçüncü karısına kalmış. Karısı bir yandan yalancıkta ağlıyor, bir yandan da boyuna:

— Yemeyenin malını yerler, diye söylenir miş. Onlar da yemişler, içmişler, muratlarına geçmişler.

Anlatanın adı : Fatma Beydoğan

Yaşı : 50

Nereli olduğu : Kırşehirli

Alındığı tarih : 18 Ocak 1955

Ne suretle alındığı :

Sevinç Coşkuntuna'nın aracılığı ile.

Dede ve Nenelerimizden Masallar:

TEMBEL ÇOCUK İLE PADİŞAH KIZI

Derleyen: Faik AKÇIN

Evvel zaman içinde hem varmış, hem yokmuş; ihtiyar bir kadının bir oğlu varmış; çok tembel imiş, o kadar ki; yatağın-
dan dışarı çıkmaz, her şeyi ayağına istermiş. Anası buna bir çare bulamamış.

O yerin kiralı bir gün uğursuz belle-diği küçük kızını koğmuş, sokağa atmış. Kız da başını alır, gide gide yolu bir kulü-beye düşer; meğer orası oğlanın barınağı imiş. İçerçi girince oğlanı yatar görür. Oğ-
lan kızdan hemen ekmek istemiş. Kız oğ-
lanı âlâ bir sopa çekerek ıslatır: İşte ek-
mek, kalk git oradan al, zakkımlan, demiş,
ve hep böyle yapmış. Oğlan kıza azrail
adını vermiş. Derken oğlan yavaş yavaş
huyunu bırakarak işe gitmeğe, her şeyi
kendisi eliyle yemeğe, her işini kendi ayağı
ile görmiye başlamış.

O yerde deveçiler varmış. Annesi onu
oraya çalışmaya vermiş. Deveci de tembeli
yanına almış. Oğlan ne kadar para alıyor-
sa bütün kazancını kızın eline verir, bir ku-
ruş olsun harcamamış. Böylece geçinip
giderlerken deveçiler mal alıp vermek üze-
re geziye çıkmışlar, oğlan da yanlarına al-
mışlar; anası ile kiralı kız evde kalmışlar.

Bunlar giderken karşılıklarına bir ihtiyar
çıkışmış, bir kaç özlü söz söylemiş. Oğlan bu
ihtiyarın öğütlerini yerine getirmiş ve yol-
larına koyulmuşlar. Yolcular çok susamış-
lar, dilleri damaklarına yapışmış. Derken
bir kuyu bulmuşlar; fakat suyu akıyor-
muş, eksilmiş. Oğlana: "İn şu kuyuya suyu
salver." demişler. Oğlan hiç korkmadan
kuyuya inmmiş. Orada oğlanın karşısına
uzun sakallı bir dede çıkmış, oğlana bir nar

ve bir de havlu vermiş. Oğlan bunları sak-
lıyarak yukarı çıkmış. Bu arada kuyunun
suyu da akmağa başlamış. Arkadaşları ka-
na kana içerlerken oğlan bir aralık sıvışa-
rak koşa koşa eve varmış. Aldığı şeyleri
kıza vermiş, tez dönerek kervanın yanına
gelmiş. Neyse gidecekleri yere varmışlar.
Oğlan deveçilerle gezedursun.

Bir yandan kız o nari kırar, içinden
bir sürü elmaslar çıkar. Havluyu da açın-
ca meydana bir çok askerler çıkar. Kız ora-
da bir saray kurdurur, içini döşer süsler.
Oğlan yolculuktan dönünce kulübeyi bom-
boş bulur. Hemen orada bir taşın üzerine
çömelir, düşünmeğe başlar. Yorgunluğunu
adamakıllı giderip dinlenmeden bir sürü
adam etrafını çevirerek palas pandıras ya-
kalayıp kızın yaptırdığı saraya götürürler.
Sıcağa sokarlar, bir güzel yıkarlar, geydi-
rirler, kuşadırlar. Kız oğlanı karşılar. Tıl-
sımlı havluyu açar. Ne görsün ki; selâm
veren askerle bando takımları gümbür
gümbür çalıyor. Parlak bir törenle kız oğ-
lan kol kola içeri girerler.

Oğlan o yerin şahı oluyor. Mutlu bir
hayat geçirirler.

Ben de o gün bu gençlere bir tepsi
baklava yapıp göndermek istedim. Oradan
bir kurbağa, vak vak! diye ötmeğe başla-
yınca ben bunu bırak bırak! diye anladım.
Tepsiyi yere atmamla kaçmam bir oldu..
Veremedim, gitti...

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım
kerevetine...

Yıllık abonesi: 12,
altı aylık abonesi: 6
liradır.
Yurd dışı senelik abone:
3\$, 1£

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Dizgi ve Baskı: Seri-İş
Matbacılık Ortaklığı
Ankara Cad. 107 İstanbul

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER

SEKRETER: BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres: Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul

'BASIN İLÂN KURUMU'

Genel Müdürlük

Çağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

DIŞ MUHABİRLER

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail
İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın: 4505 — 43)

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de

TÜRK TİCARET BANKASI
HİZMETİNİZDEDİR

(Folklor: 44)

EMNİYET SANDIĞI

1964

YILI İKRAMIYE TUTARI

900.000 Lira

7 APARTMAN
DAİRESİ

592.000 Liralık
PARA İKRAMİYELERİ

ASIRLIK TECRÜBE,
ARADIĞINIZ EMNİYET,
BOL İKRAMIYE,
SOSYAL HİZMET,
EMNİYET SANDIĞI'ndadır

(Basın: 1459 — 45)

(Folklor: 46)

TÜRKİYE'DE
İLK florürlü
DİŞ MACUNU...

DİŞ MİNELERİNİ SERTLEŞTİRİR ÇÜRÜMELERİ ÖNLER

(Radar Reklâm: 1 — 47)

SÖT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTİHAZSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

(Basın: 22297 — 48)

GRİPİN

ve NEZLEYE karşı

GRİPİN

Kullanınız

Aldığınız müstahzarın ha-
kiki Gripin olduğunu anla-
mak için GRİPİN markasına
bilhassa dikkat ediniz.

GRİPİN

günde 3 adet alınabilir.

(Faal: 1982 — 49)

Yılın
5 MİLYON LİRALIK
BÜYÜK ÇEKİLİŞİNDE

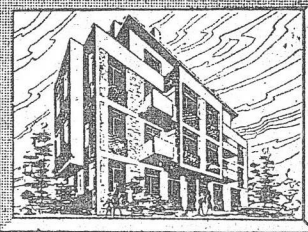
Erenköyde

KALORİFERLİ

37

apartman dairesi

T.C. ZİRAAT BANKASI

4 ADET 100.000 LİRA
5 ADET 50.000 LİRA
10 ADET 25.000 LİRA
50 ADET 5.000 LİRA

Y R I C A
25000 TAAHÜTLEDE GAZİNE
SİZİN PARA İHTİYAÇLARI

(Basın: 2675 — A. 1349 — 50)

1964
YILINDA

2.150.000
LİRALIK

İKRAMİYELER

AKBANK

- Lüks apartman daireleri
- Yurdun dilediğiniz yerinde mesken parası
- Hisse senedi ve Devlet tahvili
- Çeşitli ve zengin para ikramiyeleri

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MAYIS 1964

İÇİNDEKİLER :

<i>İki Büyük Türkologun Birleşmesi</i>	<i>İsmail Habib SEVÜK</i>
<i>Halktan Özdeyişler</i>	<i>Numan KARTAL</i>
<i>Elmacık'ta Düğün Değişmeleri</i>	<i>Nedim ORTA</i>
<i>Yugoslavya Notları: Blagaj ve Sarı Saltuk Tekkesi</i>	<i>İhsan HİNÇER</i>
<i>Yozgatlı Hızbi (Hüznü) I</i>	<i>Mahmut İŞİTMAN</i>
<i>Tekirdağ'da Çocuk Oyunları (I)</i>	<i>Salim Sami İŞÇİLER</i>
<i>Aşağı Gölyazı Köyünden Bilmeceler</i>	<i>Zeki SARIHAN</i>
<i>Gölpazarı'nda Avcılık (4)</i>	<i>Muzaffer BATUR</i>
<i>Erzurum Ve Kars Halk Dilinden Sözler</i>	<i>Kılıçarslan ŞENOL</i>
<i>Eski İstanbul'da Yaz ve Kış Hazırlığı, Halayıklar</i>	<i>M. ALP</i>
<i>TMTF ve R. Koleji'nin Halk Oyunu Gösterileri</i>	<i>Bora HİNÇER</i>
<i>Kırşehir'den Masallar (5) Hüsnü Yusuf</i>	<i>Veysel ARSEVEN</i>
<i>Hürrioğlu Aşk Abdurrahman</i>	<i>Nebi DADALOĞLU</i>
- AYIN DİĞER OLAYLARI — BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 178

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ